

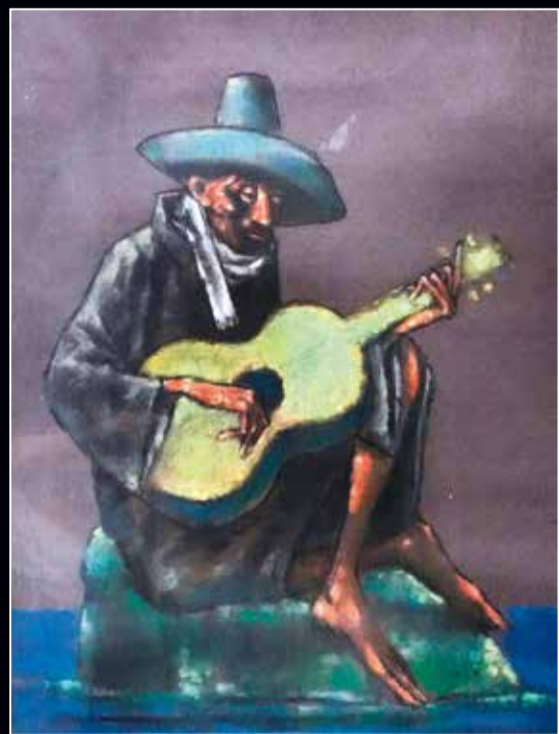
Director: Doru STRÎMBULESCU / Redactor șef: Gheorghe GRIGURCU

Revista
apare sub egida
Uniunii Scriitorilor
din România

Anul VI ○ NR. 55 ○ 24 pagini ○ Aprilie - Septembrie 2019 ○ 10 Lei

G. Călinescu și Securitatea

Lucruri arhicunoscute. G. Călinescu este trecut printre cei mai zeloși beneficiari ai regimului comunist, ca Sadoveanu, Camil Petrescu, Arghezi, dintre cei mai mari. El s-a declarat totdeauna un democrat, implicit adversar al regimurilor totalitariste. Dar cel mai mult părea a fi fost „recuperat”/ „acaparat” de regimul dictaturii proletariatului și al desființării regimului burghezo-moșieresc, participant la formarea omului nou și al unei noi literaturi.

Constantin TRANDAFIR

55

Constantin TRANDAFIR / G. Călinescu și Securitatea

Lucruri arhicunoscute. G. Călinescu este trecut printre cei mai zeloși beneficiari ai regimului comunist, ca Sadoveanu, Camil Petrescu, Argezi, dintre cei mai mari. El s-a declarat totdeauna un democrat, implicit adversar al regimurilor totalitariste. Dar cel mai mult părea a fi fost „recuperat”/ „acaparât” de regimul dictaturii proletariatului și al desființării regimului burghezo-moșieresc, participant la formarea omului nou și al unei noi literaturi. A fost numit academician, profesor onorific la București, director onorific al Institutului de Istorie, Teorie Literară și Folclor, s-a angajat în acțiuni civice, membru al Marii Adunări Naționale. Scria articole „pe linie”, mai ales în *Contemporanul*, *Cronica optimistului*. Acuzările de oportunism rapace s-au amplificat la maximum după 1989 și ele au venit mai ales din partea autoproclamatei elite anticomuniste și a micilor și răilor lachei ai democrației originale dâmbovițene. Un singur lucru nu-l știu bine profitorii acestei tranziții oribile. Că G. Călinescu n-a fost atât de adorator al acelei „puteri populare” și, încă, a avut de suferit rigorile securitiste ale regimului. Dacă vor să se convinșă de adevărul adevărat, acești domni (cei mai mulți foști tovarăși) musai să studieze o nouă carte apărută de curând la Editura Saeculum I.O., *Asaltul Cetății. Dosarul de securitate al lui G. Călinescu*, 592 p., sub semnătura lui I. Opreșan. Anterior, acest autor scrisese *G. Călinescu. Spectacolul personalității. Dialoguri adnotate și redactate de Institutul de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”*.

Să mai spunem câteva cuvinte despre autor. E un cercetător la Institutul de Teorie literară și Folclor „G. Călinescu”, de o hărnicie și probitate greu de egalat, un devorator de arhive și un bun scriitor epic. Ca dovadă, a scris despre Hasdeu, Sadoveanu, Blaga, Ion Marin Sadoveanu, Ovidiu Papadima, mai mult volume (VI) *Basmе fantastice românești, Infernul prizonierilor români în Rusia sovietică* (2 vol.), *Mitul Brâncoveanu (Studiu monografic și corpus de texte)*, prozele fantastice *Flori de Cer Albastru*, romanul *În umbra morții*. Și câte și mai câte ediții! Autorul dă dovadă de tinerete fără bătrânețe, de vreme ce a făcut parte din singura serie (1962-1963) care l-a avut profesor examinator pe G. Călinescu, după 1949. La Institut, debutantul cercetător s-a întâlnit cu

Directorul onorific, acesta i-a dat și un autograf pe un exemplar din noua ediție *Viața lui Mihai Eminescu: „Lui Ionel Opreșan amintire afectuoasă de la G. Călinescu, 23 IV 1964”*.

În atenția securității, autorul *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* a intrat imediat în 1941, ca urmare a delațiunii unui „profesor de muzică” de la Iași, Gheorghe A. C. Cuza, care trimite Poliției de Siguranță un text mătăhălos (scris și în broșură atunci, trecut acum în *Addenda II*): *Profanare scelerată sau act de demență? Cazul G. Călinescu*. Marelă cărturar este acuzat, în termeni de o vulgaritate feroce de către un fanatic al „Svasticii”, ca „om al intereselor iudaice” din „tagma” „pornografilor iudaizați”, „vrăjmaș al intereselor naționale”, „un irresponsabil”, „un dement” șcl. O dată cu primii ani ai noului regim, încep să se adune și sesizările. În 1947, „deputatului de Botoșani” i se face o notă biografică, fără a se omite faptul că „e bolnav de nervi, s-a tratat la Spitalul Central de Boli nervoase” și că „nu se întrebuează politiceste”. Alte „note” vorbesc despre revolta lui G. Călinescu împotriva lui I. Vitner. Din 1952, în Dosar („*Trebuie să ne ocupăm de Călinescu, să facem o pătrundere pe lângă el*”), „sursele” reclamă „atitudinea nejustă, antimarxistă a lui Călinescu”, îi citează pe Zoe Dumitrescu și pe Al. Rosetti, despre conflictul cu cei de la Catedra de Literatură Română de la Facultatea din București, despre faptul că nu-i suporta pe studenți, „niște mutre fioroase, de primitivi, de țărani, și că el nu poate să facă cursuri în fața unor astfel de oameni”. Ar mai fi spus că Antonescu „în felul lui, a fost un erou”. Incriminările sporesc la apariția romanului *Bietul Ioanide*, invers decât făcuse delatorul din 1941: antievreism, simpatii față de legionari, incapacitatea de a înțelege noile schimbări și pe noii reprezentanți ai clasei muncitoare. Adevărul e că figurile fostei aristocrații sunt bine realizate din punct de vedere literar, iar personajele pozitive ai societății în construcție sunt de-a dreptul inexpressivi. Portretul arhitectului genial Ioanide e suspect de fals, iar amorurile lui sunt pândite de bufonadă. Scriitorul irită și la apariția *Scrinului negru* de incapacitatea de a se angaja în problematica zilei. Agenții recrutați și dintre colaboratorii lui Călinescu de la Institut dau informații despre măsurile luate pentru întărirea frontului ideologic la institut („Ștefan Dragomirescu” este „prietenu” George Muntean), despre preferații directorului (Dinu Pillat, Cornelia Ștefănescu, Ovidiu Papadima, care vor fi arestați sub învinuirea de foste relații legionaroid). Sursa „David” îl invocă pe Gh. Vrabie care a spus că G. Călinescu nu trebuie nicicum considerat ca integrat în „regimul nostru socialist”. Eliberată la recomandarea Profesorului, Cornelia Ștefănescu e reangajată la Institut și cooptată ca agent cu numele „Maria Săndulescu”. Informațiile ei sunt cele mai numeroase, iar subiectul predilect este „criza erotică” a magistrului: amor la Ioanide pentru cercetătoarea Liliana Fischer, care nu răspunde asalturilor divinatorii, dimpotrivă se recăsătorește cu altcineva spre disperarea libovnicului predispus, din această cauză, la sinucidere. Caută să se vindece cu sentimente aprinse pentru Roxana Catargi și cu hotărârea de a o înfia pe Jana, nepoata doamnei Călinescu, care beneficiază din plin de puterea financiară a unchiului.

Dar nu aceste aventuri îi interesează pe șefii de la Securitate, ci modul cum procedează numele de cod „Profesorul” în vederea *Tratatului de Istoria Literaturii române*. El are, în această privință, o „concepție dușmănoasă”, „nu vrea să dea o interpretare marxist-leninistă acestei istorii”. Mai mult decât atât se zvonește că ar avea un manuscris secret *Ororile comunismului în România*, scris și păstrat pentru ca atunci când se schimbă regimul să aibă mărturie despre adevărata lui atitudine. Toate forțele sunt concentrate pentru aflarea odiosului document. Inclusiv se fac interceptări telefonice și cu aparatură de interior, tehnica de ultim strigăt, XX. Timp de 62 de zile, secundă de secundă, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, se ascultă și se consemnează tot ce mișcă în lumea Profesorului. I. Opreșan, excelent investigator, reproduce în carte aceste interceptări și le motivează „câștigurile”: „Întrebat odată, după ce parcursesem întreg dosarul și transcriesem o bună parte din el, în primul rând interceptările nedactilografiate, dacă sunt mulțumit de felul cum se prezintă dosarul și cum au fost efectuate cercetările, am răspuns că așa fi preferat să nu existe asemenea dosare. Dar dacă, totuși, există, ele trebuie făcute cu seriozitate și profesionalism. De pildă, în cazul interceptării unor personalități de talia lui G. Călinescu, ar fi trebuit să se transcrie benzile integral, nu prin rezumare sau doar prin punctarea problemelor abordate în discuții. Și atunci, peste ani, istoricul literar ar fi avut niște mărturii formidabile, ce i-ar fi dat posibilitatea să descifreze mai profund personalitatea celor înregistrați (...) Din mai nimic, făcând legăturile cu ceea ce se știe din alte surse, specialistul poate afla enorm, întărindu-și sau relativizându-și opiniile asupra personalității lui G. Călinescu și într-o anume măsură, mai mică, și a operei sale”.

O altă explicare a biografiei lui G. Călinescu propune și obligă „dosarul” alcătuit de I. Opreșan. Mai mult decât o surpriză. O bombă.

CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / G. Călinescu și Securitatea / 2

Gheorghe GRIGURCU / Pagini de jurnal. „Admite lumea în clipele sale de neatenție” / 3

Viorica GLIGOR / Lumina dinăuntru / 4

Doru STRÎMBULESCU / „La aniversară” / 4

Adrian Dinu RACHIERU / George Bălăiță, un „realist fantasmagoric” / 5

Gheorghe GRIGURCU / Poezie / 6

Victor ȘTIR / Icu Crăciun -, „Când vor înflori mălinii”, în dulcele stil clasic! / 7

Petru URSACHE / Mitologia morții / 8/9

Mihaela MERAWEI / La „curtea cu prieteni” a trubadurului gorjean Adrian Frățilă / 9

Magda URSACHE / Un dialog cu amprentă etnică / 10

Ion Popescu-BRĂDICENI / Mircea Cărtărescu. Perspective monografice / 11-13

Nicolae DINA / Viața din spatele cuvintelor / 14

Aureliu GOCI / VINTILĂ IVĂNCEANU – De la suprarealism, la onirism / 15

Monica M. CONDAN / Poezia Mariei Ieva ivită din spuma cifrelor / 16

Elena BRADISTEANU / Pastile de memorie / 17

Olimpia IACOB / Traduceri. Tino VILLANUEVA / 18

Dan CULCER / Caietul negru (1986) / 19

Victoria STOLOJANU-MUNTEANU / În atelierul lui Constantin Zărnescu... / 20

Nicolae GEORGESCU / „Frigul însingurării” / 21

Sorana GEORGESCU-GORJAN / Mărturii brâncușiene la Bookfest 2019 / 22-23

ISSN 2285 – 9020

Publicație de literatură
și artă

Editor:

Centrul de Cercetare, Documentare și
Promovare „Constantin Brâncuși”
Târgu Jiu

Director:

DORU STRÎMBULESCU

B-dul C. Brâncuși, nr. 12 A
Telefon/Fax: 0253.217.570

E-mail:

office@centrulbrancusi.ro
www.centrulbrancusi.ro

Lector:

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Tehnoredactare:
Rodica TEIȘI

Tiparul: Tipografia PROD COM SRL Târgu Jiu

Potrivit art. 206 C.P.,

responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
În cazul unor agenții de presă și personalități citate,
responsabilitatea juridică le aparține.

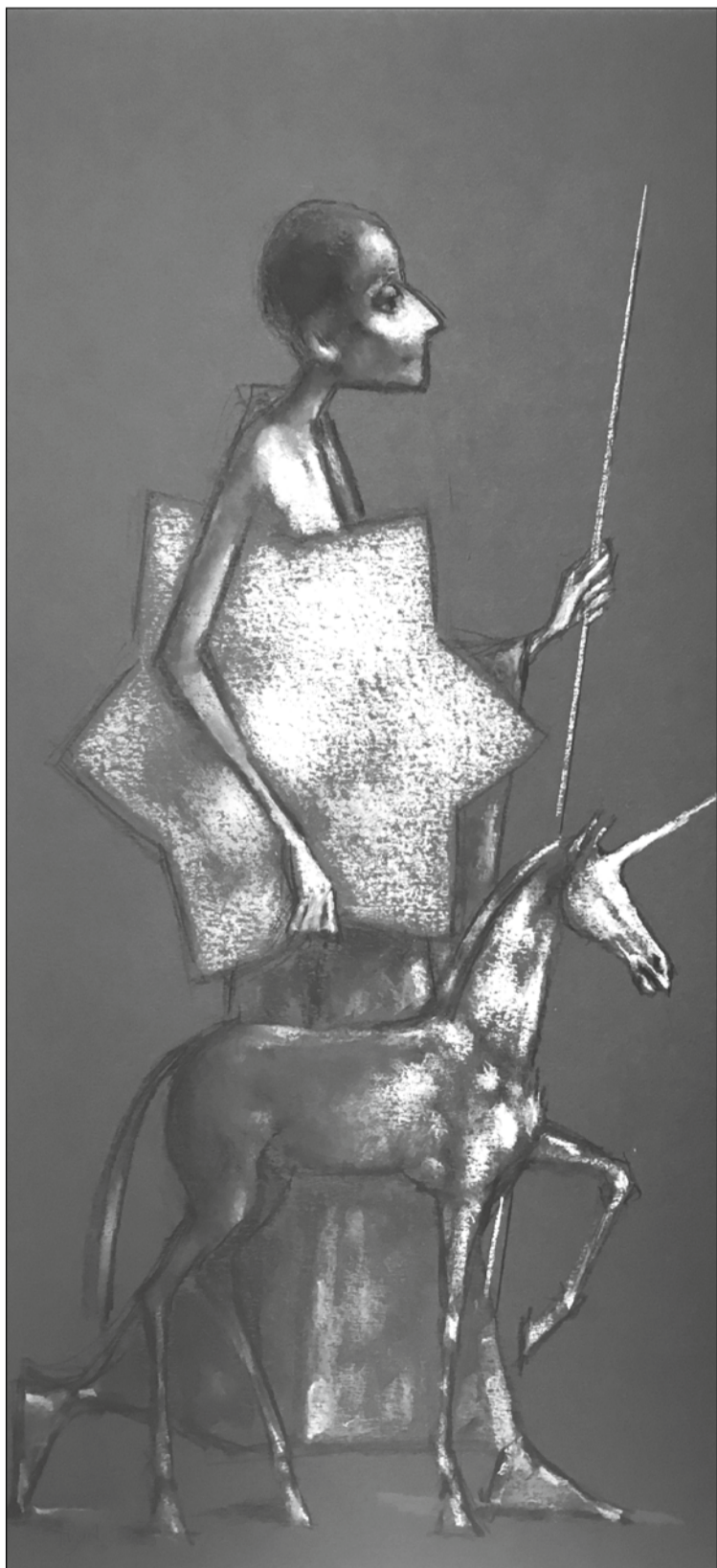

Viorica GLIGOR / Lumina dinăuntru

Debutul prozatoarei Guzel Iahina, în 2015, s-a bucurat de aprecieri superlative din partea a doi scriitori ruși remarcabili, Evgheni Vodolazkin și Ludmila Ulițkaia, cei care ne-au fascinat prin *Laur*, *Aviatorul* și *Medeea și copiii ei* sau *Scara lui Iakov*. Recompensat cu importante premii literare și traduceri (în curs de apariție) în peste treizeci de limbi, romanul *Zuleiha deschide ochii* exercită asupra cititorilor o putere de seducție invincibilă, așa cum se întâmplă cu literatura adevărată.

Povestea unei tinere dintr-un sat de tătari, situat la marginea Uniunii Sovietice, în anii 30 - perioada nefastă a deschiaburirii - se derulează într-un crescendo dramatic. Inițial, femeia trăiește într-o familie patriarhală, împreună cu un soț primitiv și o soacră oarbă, dominatoare și nemiloasă, care o persecută. În acest univers aproape păgân, bântuit de superstiții, vise premonitorii și duhuri, Zuleiha își trăiește nefericirea ca pe un dat firesc. Cu resemnare și credință în voința lui Allah. Fără să știe că viața are și alte coordonate. A pierdut patru fiice și este din nou însărcinată. Duce povara gospodăriei, în ciuda fragilității fizice, dar nu se plânge. La capătul unei zile istovitoare, soțul ei este ucis de un ofițer din Armata Roșie, pentru că s-a împotrivit colectivizării și a refuzat plata cotelor la stat. Fatalmente, viața îi este deturnată, fără putință de împotrivire, de pe făgașul normal. Istoria, cu violențele și nedreptățile ei cumplite, răstoarnă totul din temelii.

Când Zuleiha deschide ochii asupra realității social-politice, drama ei de femeie singură se împletește, pe nesimțite, cu cea a unei umanități foarte eterogene: țărani înstăriți de diverse naționalități, intelectuali leningrădeni (medici, artiști), considerați dușmani de clasă și deportați în Siberia. Cu toții călătoresc, în condiții cumplite, spre taigaua unde urmează să întemeieze o

colonie de muncă. În trenul care îi poartă spre un alt destin, oamenii sunt uniți de aceleași suferințe: foamea, frigul, mizeria, frica, moartea. Zuleiha luptă pentru viața ei și a copilului pe care îl poartă în pânțec. Maternitatea îi dă putere, mai ales atunci când o bântuie gândul sinuciderii sau când este înghițită de vârtoarea clocotitoare a apelor. Din care este salvată de asasinul soțului, Ignatov.

Odată cu nașterea lui Iusuf, inima Zuleihăi „cântă de bucurie”. Copilul crește frumos, în ciuda condițiilor ostile și adesea inumane. Blestemul care planează asupra ei pare învins de puterea dragostei materne. Damnată să trăiască în pustietatea siberiană, în comunitatea restrânsă a exilaților, Zuleiha uită spaimetele, regulile și deprinderile dinainte, care i-au dat sens. Supraviețuirea îi fură vechea identitate. Renunță să se mai roage cu evlavie de altădată, să-și mai irosească energia cu amintiri despre morți: se dedică fiului, cu toată ființa: „La început îi fusese frică să trăiască fără atenția permanentă și supravegherea strictă a ochiului nevăzător – se simțea orfană. Apoi s-a obișnuit, s-a resemnat. Uneori, din obișnuință, trimitea spre cer mici rugăciuni, grăbite – așa cum sunt trimise scrisori scurte din locuri sălbatice și îndepărtate, fără speranța că vor ajunge la destinatar”.

Zuleiha suferă o prefacere, o transformare. Femeia dinainte, temătoare de păcate și pedepse, supusă legilor morale și religioase, se confruntă cu o provocare teribilă. Este prinsă în plasa unei atracții erotice ardente și extrem de periculoase. Ani întregi refuză să intre în capcana acestei ispite, cu atât mai mult cu cât Ivan Ignatov este ucigașul soțului ei. Totuși, feminitatea ei se trezește la viață sub privirea mistuită de dorință a bărbatului: „Simțea cum ea însăși se transformă în miere: mâinile care puneau ceanul pe masă, parcă i se prelungeau de-a lungul corpului, picioarele care pășeau pe podea, parcă se lipeau de ea, capul care voia s-o izgonească departe de locul ăsta, i se înmuia, i se topea sub basmau strâns înnodat. Ucigașul soțului o privea cu privirea soțului – și ea se transforma în miere. I se făcea rușine, o rușine chinuitoare, insuportabilă, monstruoasă”. Deși luptă vreme îndelungată împotriva acestei pasiuni, Zuleiha sfârșește prin a i se dărui. Descoperă libertatea pleneră a dragostei, plăcerea senzualității, se eliberează de povara rușinii și a vinovăției. Timpul extatic al sufletului dinamitează toate barierele și prejudecățile: „În cortul negru, timpul era dat peste cap; nu curgea drept înainte, o lua într-o parte, de-a curmezișul. Zuleiha plutea în el ca pește, ca valul - ba dizolvându-se de tot, ba revenind în limitele corpului ei. Uneori, la câteva clipe după ce închidea în urma ei ușa scârțâitoare a comandamentului, descoperea surprinsă că se făcuse ziuă. Alteori, când își puneă palma pe spatele lat al lui Ignatov și își lipea fața de gâtul lui, simțea scurgerea nesfârșit de lungă a clipelor... În cortul negru nu-și găseau locul amintirile și spaimetele. Aici exista numai ziua de azi, numai clipa de acum. Clipa de acum era atât de consistentă și de tangibilă, încât Zuleihăi i se umezeau ochii”.

Guzel Iahina analizează magistral itinerarul inițiat pe care îl parcurge protagonistă. Laitmotivul „deschiderii ochilor” revelează momentele-cheie ale destinului feminin. Cunoașterea de sine asimilează experiențe majore, mirabile: maternitatea și dragostea. Tensiunea interioară, scindarea dramatică între patimă și remușcare, între fericire și sfârșire oglindesc tribulațiile iubirii interzise. Constrânsă să asume consecințele nefaste ale nebuniei amoroase, Zuleiha renunță la Ivan, pentru a salva viața fiului ei. Trezirea conștiinței spirituale este brutală. Regăsirea ființei trece prin focul suferinței, al pocăinței și al ispășirii: „Iată osânda pentru viața păcătoasă, în afara căsătoriei, trăită cu un necredincios, ucigașul bărbatului ei. Pentru că l-a preferat pe el în locul credinței, în locul soțului și fiului ei. Avea dreptate Strigoaica – cerul a pedepsit-o pe Zuleiha”.

Romanul *Zuleiha deschide ochii* este, așa cum apreciază Ludmila Ulițkaia, „un imn al iubirii și al tandreții în infern”. O poveste impresionantă despre dragostea nemărginită, sacrificială a unei mame. Despre căutarea identitară a unei femei al cărei parcurs existențial relevă forță și frumusețe morală. Privilegiată de lumina dinăuntru, privirea Zuleihăi devine din ce în ce mai conștientă, mai lucidă și mai responsabilă, pe măsură ce-și trăiește istoria personală. Autoarea mărturisește, în interviul realizat de Cristian Pătrășconiu și publicat în numărul din februarie 2019 al revistei *Ramuri*, că „deschiderea ochilor vorbește despre eliberarea interioară a Zuleihăi și despre descoperirea sinelui. O schimbare de minte, o călătorie care începe de la niște repere geografice și care, de fapt, duce la un tip de aventură spirituală”.

Doru STRÎMBULESCU

„La aniversară” Profesorului Gheorghe GORUN

Prins în hățișul cotidian, cu îndatoriri diverse, profesionale și familiale, nu am putut fi prezent la evenimentul ce a marcat împlinirea a 70 de ani de viață a ilustrului dascăl, istoric și om politic Gheorghe Gorun, un intelectual rafinat, profund și vizionar, un om de care mă leagă nenumărate momente de grație petrecute împreună în acești 30 de ani trecuți de la momentul decembrie 1989. Aniversarea ce s-a petrecut la sediul Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu a fost marcată de prezența a nenumărați prieteni, precum și de lansarea volumului omagial „*Nihil sine Deo, Nihil sine libris*”, autor prof. dr. Dumitru Cauc, realizat ca omagiu adus celui care a slujit cu credință și devotament, timp de câteva decenii, învățământul românesc. Deși nu am fost prezent în sala unde s-au consumat clipe memorabile, încărcate de emoție cred, am avut în sinea mea revelația unei mari bucurii împărtășite, dincolo de simpla noastră localizare în saptău, cu profesorul, așa cum ai cu un prieten drag.

Între timp, am rememorat clipele când stăteam alături încercând să descifrăm itele încurcate ale societății românești postdecembriste, încercând să pătrundem într-un labirint în care pericolul de a cădea în greșală ne pândeă la tot pasul, și știu că nu ne-am ferit niciodată să facem judecăți de valoare în momente dificile pentru tânăra democrație românească. Am știut tot timpul de preocupările profesorului pentru istoria recentă, pentru rezistența anticomunistă - despre care a și scris o teză de doctorat -, am împărtășit gânduri și sentimente pe care, cu o conștiință istorică desăvârșită, le-a prins în nenumărate scrieri ale domniei sale publicate de-a lungul timpului. L-am văzut în acești ani suferind din pricina multor nedreptăți, a ignoranței și prostiei de care dădeau seamă mulți dintre conașionalii noștri ajunși peste noapte oameni politici de prim plan. Niciodată nu l-am văzut, însă, ingenunchiat. Întărit în credință, cred că profesorul a reușit să se ridice deasupra timpului său și să-l privească cu obiectivitate și raționalitate rece, tăioasă. Cred că asta admir în mod deosebit la profesor, puterea de a rămâne lucid în momente în care mulți alții se pierd. A reușit să transforme suferința în luciditate și asta a făcut să nu fi întreținut niciodată confuzia și reaua credință, rămânând pe baricade chiar și atunci când alții au dat bir cu fugiții ascunzându-se în spatele unor funcții căldute.

De ceva vreme, vorbim rar, profesorul s-a retras în bibliotecă, eu rătăcesc printre nenumărate treburi administrative, dar, cred, că amândoi încercăm să reconstruim lumea noastră românească, cu valorile ei și cu eșecurile ei istorice, fără să facem din asta un festin. Gloria este efemeră, iar cei care se lasă purtați de cântecul ei de sirenă vor sfârși în uitare.

Devenit de curând cetățean de onoare al orașului Târgu Jiu, profesorul completează panoplia de personalități care trec drept mărturisitori ai timpului lor și care cinstesc memoria acestui loc binecuvântat, loc în care Brâncuși a lăsat moștenire umanității o capodoperă a artei ce ne proiectează direct în universalitate.

Mărturisesc că am regretul de a nu fi fost nici atunci prezent în sala consiliului local unde s-a consumat acest moment. Motive de sănătate m-au ținut departe de cel pe care nu am ezitat să-i spun cât de mult îl prețuiesc. Atunci ar fi trebuit să-i fac un laudatio, pe care, iată, încerc să-l fac acum. De fapt, scriu cu simpatie despre un om de la care, mai tânăr fiind, am avut multe lucruri de învățat. Oricât însă ai vrea, nu poți în cuvinte să redai întregul trăirilor pe care le ai în preajma unui om de excepție. Gheorghe Gorun este un astfel de om. O minte strălucită și o viață din care nu au lipsit momentele de îndoială, ca și cele de reală credință în puterea omului de a-și construi propriul său destin într-un univers care rămâne, cel puțin deocamdată, un mare mister.

Am avut, deci, privilegiul de a fi în preajma unui om excepțional, suficient cât să fie cât o eternitate. La mulți ani, domnule profesor!

Gheorghe GRIGURCU / POEZIE

Ardealul

Cu povețe sudălmi și cu ochi albaștri
Ardealul acesta

miezul Ardealului cum miezul unei nuci sparte

o stîncă din care
un suflet de luptător din alt veac
se năpustește-afară
cum un torent

pe cerul de-amurg
răsfirat în vînt
părul blond al castelului

cojoace-nflorate cu galaxii

cît de greu respiră
nucul bine hrănit
cu șorici și varză.

Bivolii

Cum să-ți imaginezi Transilvania fără bivoli
negri?

coapsele lor însolate-n noroi uscat
terenuri în alunecare
falii vii cu care ne scrie Providența.

Peisaj

Ce porți înalte mai înalte decît acoperișul
ce-acoperișuri înalte mai înalte decît aeroplanul

ce dealuri cu aripi de sticlă cum libelule
ce Dumnezeu gras.

Semn de carte

Să spui ce să spui
să scrii ce să scrii

cînd icoanele sunt analfabete
cînd fruntea Sfîntului e-aidoma
unei tălpi crăpate de țaran.

Sărate petițiile tale și dulci

Sărate petițiile tale și dulci Transilvanie
cum suspinul atîrnat de flacăra lămpii demodate
cu flori
cum arătura umflîndu-se aidoma unui pîntec de
țarancă gravidă
cum ascuțișul de-oțel ce-njunghie cerul-miel
și cere iertare.

Țăranii

Suferă de prea multă vechime țăranii
devin pitorești

nasuri mari și graiuri lătărețe
suflete tărăgănate cum mersul

în cîrciumi sporește vlaga nefirească
au preț doar sufletele ciobite
cîte-un accent schiop
cîte-un sens ciung

la magazinul mixt
un Pan surdomut

satirii beți în ițari.

O ceapă

O ceapă
ca un calendar
un calendar
ca o ceapă
numeri foile lor
lăcrimînd
lăcrimînd și ele
foile
te numără pe tine.

Daciile

Asemenea unor cărăbuși galbeni roșii bej
zumzăie daciile

taie domoalele porumbiști
invoaltele lanuri de floarea-soarelui

dau ocol golașelor dealuri largi
peticite cu resturi de vie

dar nu se-ncumetă a se-nălța
zbrînie sub palmele noastre.

Sîngele

Uscat e sîngele pe podea
uscat e sîngele pe lumină
uscat e sîngele pe sînge

vezi să nu se reverse.

Clujul

Clujul trufaș
Clujul Jugendstil
ca un demon
de Vrubel
în veci așezat
între tine
și tine.

Cantilenă

Pe Mureș pe Târnave pe Crișuri
o himeră ca o căruță-ncărcată cu lăicere

sudoarea cosașilor neagră
o cerneală cu care-ți transcrii oboseala

un alcool hrănitor vărsat la rădăcinile merilor

ochiul în care ca-ntr-un ceasornic
ticăie timpul activ
aurul în care zace timpul trîndav
(ochiul dracului)

un chip de bătrîn
cum un ciorchine de strugure veșted

vorbe-n doi peri sub ramuri de peri.

Paharul

Plin de cruzime paharul
sorții toarse la Buda și Beci
oh dimineața la poartă
măcar e dalbă cruzimea
măcar milostivă
cum glezna fecioarei
cînd feciorul e mort

între slava imaginii.

Instantaneu clujean

Urechea turnului ascultînd ieremiada ruginii
o rodie-n care se strînge rochia dansatoarei
o catedrală cum un ghețar plutitor
un altar deasupra lui cum un ziar deschis.

Bătrînul

Totul absolut totul mă uzurpă
pare-a spune bătrînul cu pipa stînsă-n gură așezat
la poartă
aidoma unui suveran detronat
o firească pauză între ființă și ne-ființă
și degetele-i groase bat ușor în tabachera de-
argint înnegrît
tactul unei muzici dispărute-n trestii
și bărbia-i acoperită cu țepi albi începe să
tremure
cum apa unei bălți de odinioară opintindu-se
să-și înghită propria imagine

în fața lui cîțiva tineri gălăgioși joacă table
dar cu coada ochiului observă iute împrejurimile
gloriei lor
piepturile lor puternice bombate leneșe
acoperite cu zemoase pășuni incredibil de verzi.

Sătească

Fornăie zăpada cum un armăsar

aidoma unui trunchi de stejar arzînd
Sfîntul ne redă
căldura ce-am pierdut-o

cîntecul umple odaia joasă
mirosul de pănură-ncinsă umple cîntecul

țifna fulgeră-n rachiu cum o danie

Sfîntul ne privește dintr-o icoană pe sticlă

cerul icoanei e luat cu împrumut
de la vecini.

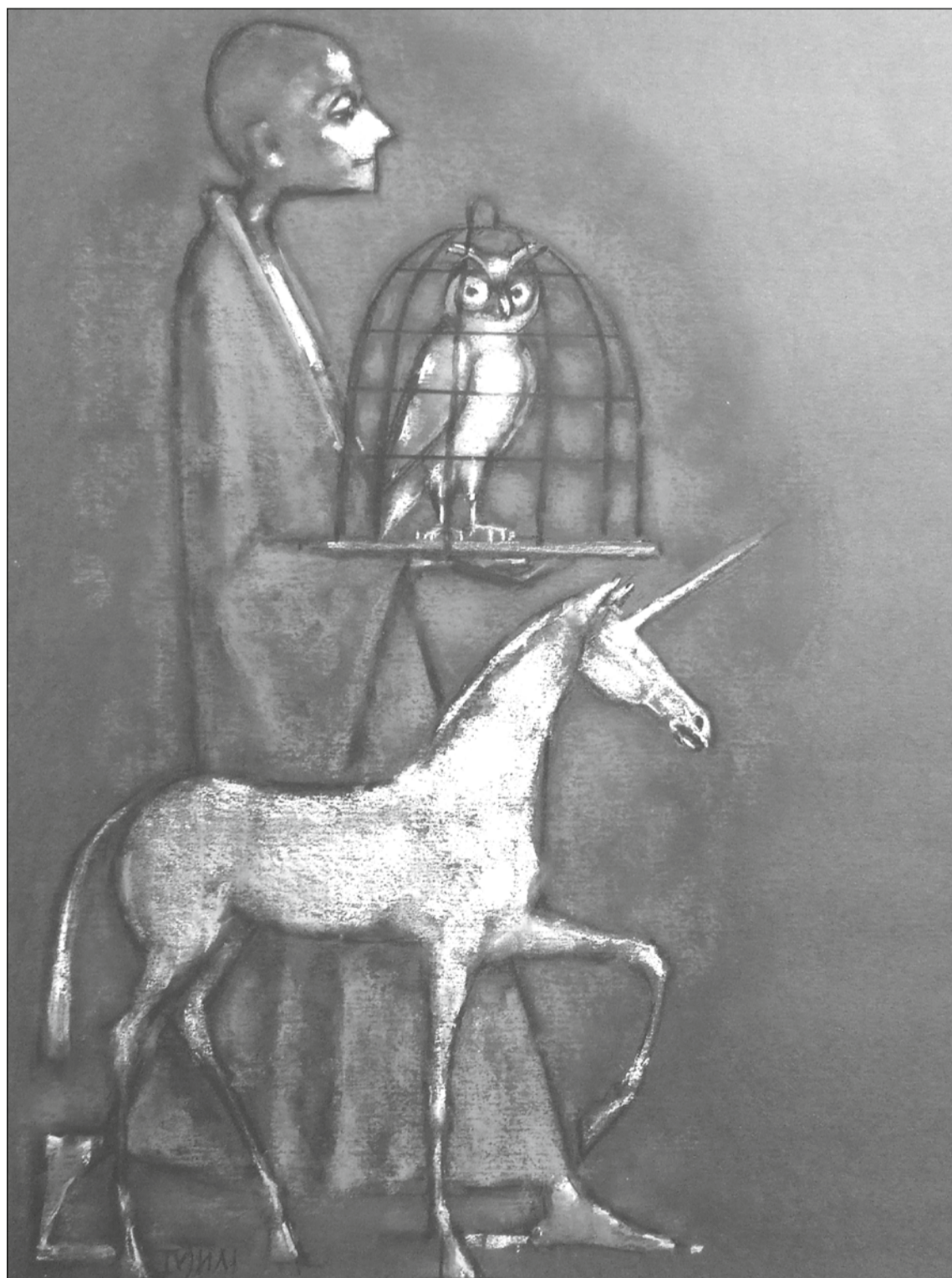
Pictură orădeană

În amintirea pictorului Coriolan Hora

Pretutindeni dreptunghiuri mici și deseori
strîmbe (cum degetele
de la picioare deformate de-o încălțăminte prea
strîmtă). Loturi
cenușii-verzui cum soboli vegetali ori cenușii-
roșietice cum
privirile lacome care ard pe fundul apei stătute în
zori. Poiene
galbene stropite de-un vînat melancolic și
scîncitor cum gușa de
gușter. Sau maronii povîrnișuri (uniforme
împărătești tocite și
strînse la gît) în care se-nveșmîntă braconierii
albastrului. Pestrile
veste ale ponoarelor suple, ale bondoacelor vîlce-
le de la sfîrșitul
veacului XIX. Sîni vienezi de nisip dezgoliți fără
vreme. Cîte visuri
nu ies din străfundul pămîntului, aidoma șerpilor,
să se privească-n tăcere, abia luînd în seamă
Creația!

S-ar zice că e

S-ar zice că e o lume de rezervă
un univers peltic care-așteaptă și tremură
învelit în flanel
de teamă că nu-i va veni niciodată rîndul
cum un cățel care scîncește
solidar cu măruntaiele Domnului.

Nicolae DINA / Viața din spatele cuvintelor

Nicolae Vălăreanu Sârbu, *Insomni de Lumină* (Editura eCreator, colecția Poesis, Baia Mare, 2018)

Deși cu o pregătire și cu o activitate profesională destul de străine de literatură, dar cu o aplicație profundă spre filosofie (este absolvent al unei facultăți de profil), Nicolae Vălăreanu Sârbu are știința și măiestria de a-și îmbrăca ideile, gândurile și tot ceea ce simte și îi animă inima și sufletul în „cuvinte potrivite”, dovedind un har al comunicării cu supra de măsură.

Cunoașterea indeniabilă a tuturor ramificațiilor lexicale și a tot ceea ce înseamnă reguli ale comunicării, completată cu o capacitate impresionantă de a exprima idei și concepte în forme laconice și sugestive, îi caracterizează întreaga operă lirică încă de la primul volum publicat în anul 2010 („Ferestrele nopții”), el având darul de a descoperi frumusețea lucrurilor banale cărora un om obișnuit nu le acordă atenție, de a revela semnificațiile delicate ale vieții prozaice. El știe mai bine decât mulți alții să combine acele „boabe de mărgăritar”, cum numea cândva cuvintele, cu atâta măiestrie, încât recunoști în persoana sa Poetul, gânditor, visător, filosof, adică așa cum însuși îl vede ca pe „nevăzătorul închis în sine./omul cu gândurile dispuse pe verticală/intr-o coloană prin care urcă visele”, aflat în permanentă luptă cu trecerea inexorabilă a timpului și cu propriul sine în căutarea adevărului, a luminii, a frumosului și a absolutului, deoarece „Poetul își caută-un loc de vază/cu muzele cuvântului să-și alinte/și-n ziua ceruită la amiază/adună-n poezie haruri sfinte”. Fiindcă „poezia adevărată este arta sufletului, este lumina pe care întunericul nu o poate distruge, este un mesaj de dincolo de lume ca îndemn la viață” (Gheorghe A. Stroia), Nicolae Vălăreanu Sârbu ne oferă un nou volum, „Insomni de lumină”, publicat în anul 2018, la Editura „eCreator” din Baia Mare, a cărui tematică diversă reprezintă un tot al imaginilor, al amintirilor și al gândurilor unui poet interesat de unitatea în alteritate a vieții, a lumii, al propriului sine implicat în cele mai diverse aspecte ale existenței. Ceea ce m-a impresionat din capul locului au fost emoția evocării satului natal și regretul că acesta este din ce în ce mai depopulat („oamenii locului din ce în ce mai puțini”), satul care îi amintește celui plecat de mult timp

spre alte zări de „toate nostalgiile copilăriei”, când colinda hai-hui prin „măguri și prin pădurile de vis”, ascultând trilarurile armonioase ale păsărilor și admirând „stelele aflate în același loc/in care le-am lăsat pe acoperișul veacului trecut”. Emoția și bucuria revederii consătenilor săi sunt stările sufletești trăite la întâlnirea cu locurile natale în care „livezile satului sunt părăsite și azi mă iubesc” și în care „sătenii rămași mă recunosc” („livezile satului meu”). Alteori, eul liric se simte „un străin veritabil/ce nu-și mai recunoaște locurile”, dar nici nu mai este recunoscut, căci „oamenii se întreabă cine ești și ce cauți”, fiindcă timpul i-a produs „schimbări neașteptate”. Recunoscându-l pe cel care, revenit în satul natal, încearcă „să intre în pielea fragedă a copilăriei”, oamenii „se luminează la față” și „ascultă cu plăcere/orice noutate venită din afară” într-o lume închisă, părăsită, fără nicio cale de comunicare în care s-a transformat satul cu doar câțiva locuitori, rămași acolo „ca niște apostoli”. Copilăria petrecută „în pădurea de salcâmi înfloriți” într-o atmosferă estivală este perioada cea mai luminoasă din viața sa, un „miros de flori de salcâm” trezindu-i „amintirile care cad în târziu ochilor”, dar și bucuria retrăirii acelei epoci fericite, când „concertul sui-generis” al păsărilor este ascultat cu aceeași „plăcere lăuntrică și eclatantă” dintotdeauna („mai presus de cuvinte”). Dăruit de muze „cuvântul să-și alinte”, copilul de altădată, ajuns poet, nu-și va uita „satul cu țărani obosiți de somn” și simte că are datoria de onoare să nemurească „trudnica pornire pentru pământ” a acestora și să rememoreze faptul că „grădina-i înflorită-n taină”, iar merii devin simboluri ale sălașului mitic, ca topos al tradițiilor ancestrale perpetuate de-a lungul tuturor generațiilor ca niște „haruri sfinte”, și ale căror fructe devin simboluri ale cunoașterii și, totodată ale reînnoirii, ale reîntineririi, așa cum se simte poetul ajuns pe meleagurile natale după amar de vreme („poetul”). Totodată, natura îi este alături, este în sufletul său, comuniunea cu aceasta fiind ceva firesc, din moment ce, aflat în pădurea al cărei foșnet reverberază în inima sa, fiind „numai ochi și urechi/la pândă” pentru a nu pierde cântecul minunat când „frunzele vibrează/cu nervurile întinse la soare” („eu le ascult cântecul”). Același copil de cândva, ajuns matur, trăiește un acut sentiment de nostalgie după pădurile care-i ofereau adăpost și loc de joacă atunci când constată dispariția acestora din cauza inconștienței oamenilor, clamându-și regretul pentru „pădurile de altădată/in care mi-am lăsat copilăria”, în locul lor rămânând doar „pietre colțuroase”, fără a mai avea „măcar pomi pe margini/să-și lase umbra pradă odihnei” („unde-s pădurile de altădată”).

Poemul este, în același timp, un fin reproș adresat celor care au tăiat pădurile din interese mercantile, ignorând cu bună știință consecințele dispariției „oceanului verde”, omul fiind „nevoit să ducă soarele în șa”. Plecat la oraș, fiul satului întâmpină dificultăți în a-și afla rostul, trăind un sentiment al dezrădăcinării de sorginte poporanistă când mărturisește, dureros, că „mă caut pe unde n-am fost niciodată./nu știu să-mi găsesc în altă parte rădăcini”, căci „la porțile orașului” hălăduiesc atât „saltimbanci” și „semănători de vrajbă”, cât și „oamenii de bine”, aceștia din urmă trezindu-i eului liric nu numai dorința, ci și încrederea că cei dintâi „vor fi luați de furtună/și vor găsi cerul în mocirla vremii/fără urme de stele” („la porțile orașului”).

Necunoscut de ceilalți, eul liric trăiește senzația că este un venetic ajuns pe nepusă masă în orașul indiferent la trăirile sale, căci „oamenii nu mă știu/orașul mi-e străin” și, singur, se simte „închis în cercurile concentrice”. Aflat în această stare, iluzia că poate fi acceptat de „orașul străin” se destramă, așa cum „diminețile așteaptă cu rubinul pe buze/ploile verii să înlăture praful/de pe catapeteasma pământului”, metaforele fiind semnificative pentru speranța deșartă într-o viață luminoasă în acest nou mediu urban. Așadar, acest vis nu se poate împlini și „totul e o iluzie” („oamenii nu mă știu”). Nici măcar poezii nu-și mai află locul în „orașul cu ochi de piscă”, ei căutându-și sinele „rătăciți în tavernele pline de dragoste”, iar versurile lor sunt „inutile pentru cei ce nu citesc” („orașul cu ochi de piscă”). Atunci când poetul își caută sinele adâncindu-se în propriul suflet („Nu-mi văd aripile/de pasări/și tânjesc cu ochii ațintiți/la un zbor care spintecă norii”), trăindu-și propriile simțiri pentru a le da, zadarnic, un nume, are toate șansele să nu mai nimerească drumul spre lumină, spre adevăr, spre absolut. Dar CUVINTELE, îmbinate cu măiestrie și cu har artistic, îl scot pe poet la lumină, fiindcă arta, în general, și creația lirică, în special, au puterea să-l înalțe deasupra timpului, să-i asigure eternitatea prin capacitatea lor expresivă, să-i umple solitudinea și să-i alunge dezamăgirea provocată de neputința de a atinge absolutul: „Când o să revin îți las cuvintele/pe hârtie/să-mi

păstrezi fiorul vieții/in memorie” („nu-mi văd aripile”). Tristețea, nostalgia, mai ales solitudinea sunt sentimentele trăite de-a lungul unei vieți pline de încercări sau măcar de neîmpliniri. Toate se află sub semnul timpului care „face pauze să treacă/in pământ, urne de oseminte”, fiindcă unii oameni „nu văd când clipa se frânge” și „primesc singurătatea în sânge”. De aceea, „singurătatea, liniște durută” este starea peste care domnește de-a pururi „eternitatea, regina schiloadă” („singurătate, liniște durută”).

Sufletul poetului este luminat de iubire, aceasta fiind și calea de a se desprinde din mrejele solitudinii, de aceea se îndreaptă spre femeia aleasă „cu iubirea pe buze”, bucurios și lecuit de orice angoasă, simțind că „acum trăiesc bucuria/instrăinată de răni/vindecate de teamă” („cu iubirea pe buze”). Portretul iubitei este creionat din câteva tușe din care nu lipsesc elemente ale mediului casnic, deoarece ea „are săni cu miros de pâine/care nu-mi lipsesc din privire/se coc într-o vară de iubire” și, bineînțeles, ale naturii, din moment ce sentimentul atât de cald freamătă în același ritm cu firea când „se deschide într-o floare dimineața pe rouă/in pământ ei locuiesc fluturii albi/și atunci îi număr cuvintele roșii/in petalele trandafirilor îmbobociți” („o pedepsesc din dragoste”). Se observă ușor că poetul are măiestria de a îmbina motivele cultivate cândva de romantici, reprezentate de elementele naturii, cu motivul cromatic. Roua, ca simbol al fertilității naturii, este harul care înflăcărează sufletul poetului, iar culoarea roșie ne duce cu gândul la faptul că picăturile de rouă fac să înflorească „petalele trandafirilor îmbobociți”, aceștia simbolizând chiar sufletul, inima, în fond, iubirea curată. Albul este culoarea purității și, totodată, cea a zorilor, acel moment al zilei („dimineața pe rouă”) când visul depășește realitatea, „fluturii albi” reprezentând ghirlanda pe care i-o va oferi iubitei ce-i va deveni mireasă. Combinarea celor două culori, alb și roșu, înseamnă, de fapt, evoluția iubirii de la idilă, de la primii fiori, la cea împlinită.

Fantezia creatoare, libertatea spirituală și vioiciunea plămuitoare ale poetului se revelează în toate poemele, fiind capabil a-și descoperi și exprima infinitudinea stărilor sale afective care tresaltă la orice stimul din afară și îl fortifică în homerică luptă cu timpul necruțător, așteptând cu seninătate apropierea morții, care, pentru el, nu înseamnă extincție totală, ci „trecerea în alte forme de viață”, deoarece „rămâne o himeră plăcută/in care unii cred și speră” („cunoaștere și recunoaștere”). În singura poezie cu formă fixă, „glossă”, poetul se arată interesat și de aspectele cotidiene, prozaice ale vieții, poem unde luciditatea caracterizează omul care, analizând realitățile din țara aflată și după atâția ani într-o perpetuuă tranziție, constată condițiile sociale în care trăiesc „și bogatul și săracul”, cu deosebirea că „unul gustă coniacul/celălalt e-ntr-o lentoare”, condiții deloc faste și aducătoare de bunăstare. În condițiile în care „lumea e un joc secret/mai marii lumii-l joacă/nimeni nu știe concret/ce-i îndeamnă, ce-i provoacă”, și în țara noastră se observă imposibilitatea unei existențe demne, lipsa omeniei și a înțelegerii, motive pentru care poetul îl îndeamnă pe om să ia aminte ca „orice vrajă de te cheamă/lasă-ți gândul în cuvinte/de credință ține seamă/prin fixarea altor ținte”. Îndemnul la onestitate și blamarea jafului de orice fel („Nu te-ntruce în hoție./Are un capăt și norocul”), a corupției („Sunt prea multe șiretlicuri/Care leagă și dezleagă./Dacă banii-i dai în plicuri/Ai o șansă să te-aleagă”), evidențiază revolta poetului împotriva tarelor acestei societăți în care demagogia stă la temelie politicianismului („Vorbe sunt și vor fi multe/Mîntea omului s-o împuie,/de promisiuni s-asculte/când e neagră, albă nu e”), căci „lumea este așa cum este/plină ochi de neofii/ce se vor zmei în poveste/tu privește-i în oglindă/prin hoție cum se plimbă”.

În acest volum, Nicolae Vălăreanu Sârbu este un poet modern, nu numai prin prozodia care încalcă toate regulile clasice, ci și prin imaginarul poetic, fondul ideatic al poemelor surprinzând dihotomia viață-moarte, eternitatea timpului, dar și trecerea lui ireversibilă, în ciuda căruia umanitatea se perpetuează prin generații și generații. Sunt prezente dragostea în toate ipostazele sale și, bineînțeles, natura, mai ales în universul rustic patriarhal, unde omul se simte în toată plenitudinea stărilor sale lăuntrice, trăind la cele mai înalte cote fericire, bucuriile vieții, comuniunea deplină cu firea care îi oferă cu generozitate toate binefacerile și în mijlocul căreia își uită necazurile și își împlinește toate visurile. Numai un poet dăruit cu har artistic poate surprinde aceste aspecte ale vieții, iar Nicolae Vălăreanu Sârbu o face cu supra de măsură, fiind o voce a liricii românești contemporane despre care sigur vom mai auzi și pe care îl vom citi cu plăcere.

10 Martie 2019

Elena BRĂDIȘTEANU / Pastile de memorie

Nu știu dacă „Istoria rămâne cea mai frumoasă poveste”, așa cum își încheie Adrian Cioroianu rubrica, dar sunt sigură că, precum basmele, e un amestec de realitate și mit, cu sau fără voia celor care o scriu.

Un ziarist francez îi ia un interviu lui Gorbaciov, la un timp după ce a fost dat jos de la putere și, în ciuda simpatiei pentru cel care a declanșat sfârșitul comunismului în Est, îmi dau seama că omul nu asta a dorit în realitate. A vrut să-l reformeze, să-l întoarcă la ceea ce încerca Lenin în 1921, când și-ar fi dat seama că sistemul rezultat din revoluție e păgubos și greșit. Acela fusese „comunismul de război”, zice Gorbaciov și Lenin ar fi vrut să-l schimbe într-o social-democrație cu libera inițiativă, concesiuni, cooperative, dar Stalin nu a fost de acord. Așa că de la „Conducerea statului prin voința poporului”, s-a ajuns la dictatură; Dictatura poporului”.

După ce explică ce ar fi vrut el să facă, pentru că era conștient de colapsul economic iminent, Gorbaciov conchide cu nostalgie: „Dacă s-ar fi semnat tratatul pe care-l pregătisem, Uniunea Sovietică ar fi rezistat! Era eternă!”. Am citat aproximativ, dar tristețea cu care a spus asta m-a convins că visul imperial al rușilor n-a murit.

Trec pe alt post și ascult oripilată cum un personaj politic încearcă să se redreseze, propunându-i unui străin bogat (și compromis moral), să candideze pe listele partidului sau pentru parlamentul european. Într-un gest instinctiv, întind palmele spre ecran ca să mă apăr de ridicolul știrii pe care un parlamentar traseist o justifică nonșalant. Și, click, pe alt canal. Un reporter încearcă să afle câți oameni obișnuiți își amintesc de Eminescu, a cărui zi de naștere este azi. O tânără frumușică, brunetă, cu plete lungi, nu-l cunoaște. „Dar și-ar plăcea să-l întâlnești? Nu, răspunde fata scurt. „Dacă ar fi să alegi între Bianca D. și Eminescu, pe cine ai alege?” „Pe Bianca!”. Alegerea cade pe o vedetă siliconată fabricată de presă, foarte mediatizată în ultimul timp.

Ce pot să zic? „Cum e turcul și pistolul!”. Reporterul mai găsește însă și oameni care pot recita câteva versuri ale poetului.

În aceeași zi, într-un amurg ploios, câțiva scriitori, actori, pictori, profesori și elevi ai urbei noastre, îl vom omagia și noi pe Luceafărul poeziei, cum a fost supranumit.

*

A venit Fane, instalator și om priceput-la-toate, să verifice acoperișul după ploaie. Acum e urcat la coșuri unde lipește spațiile dintre tablă și țigle cu adeziv. Înainte de asta a pus la loc două bucăți de faianță căzute în baie.

„Ce mai faceți, șefa?”. Aș-mi zice cu vocea lui ușor repezită și scăzută. Mă amuză apelativul pentru că un mă simt șefa nimănui. „Ce să fac, Fane? Cu iarna, cu grijile...” răspund eu. „Câți ani aveți, șefa?” O vanitate ridicolă pe care nici eu n-o înțeleg și de care mă rușinez interior, mă face să zic: Tu câți crezi că am, Fane?”. E un fel de a cerși un compliment, știu și oamenii se simt dator să spună mai puțin decât socotesc ei; mă mir că nu reușesc să accept trecerea timpului, deși îmi dau seama că efectele sunt vizibile. „Știu eu? zice Fane. Șaizeci și cinci?”. „Mai pune zece!” „Da` vă cam lasă picioarele, nu-i așa?” spune omul candid. A observat că ies în curte cu o coadă de mătură în mână.

Nu-i mai spun că bastonul are și rol preventiv, că stau rău și cu echilibrul nu numai cu genunchii artritici. Să ne retragem cu avantajul aproximativ al vârstei generos estimate!

*

Mă-ntorc din oraș. În fața mea un grup de elevi se uită cu interes spre casa noastră: „Băăă! Asta-i castelul fermecat!” zice unul. Zâmbesc și-l completez în gând: „Păzit de Baba Cloanța!”. N-am putut rezista butadei deși era vorba de mine.

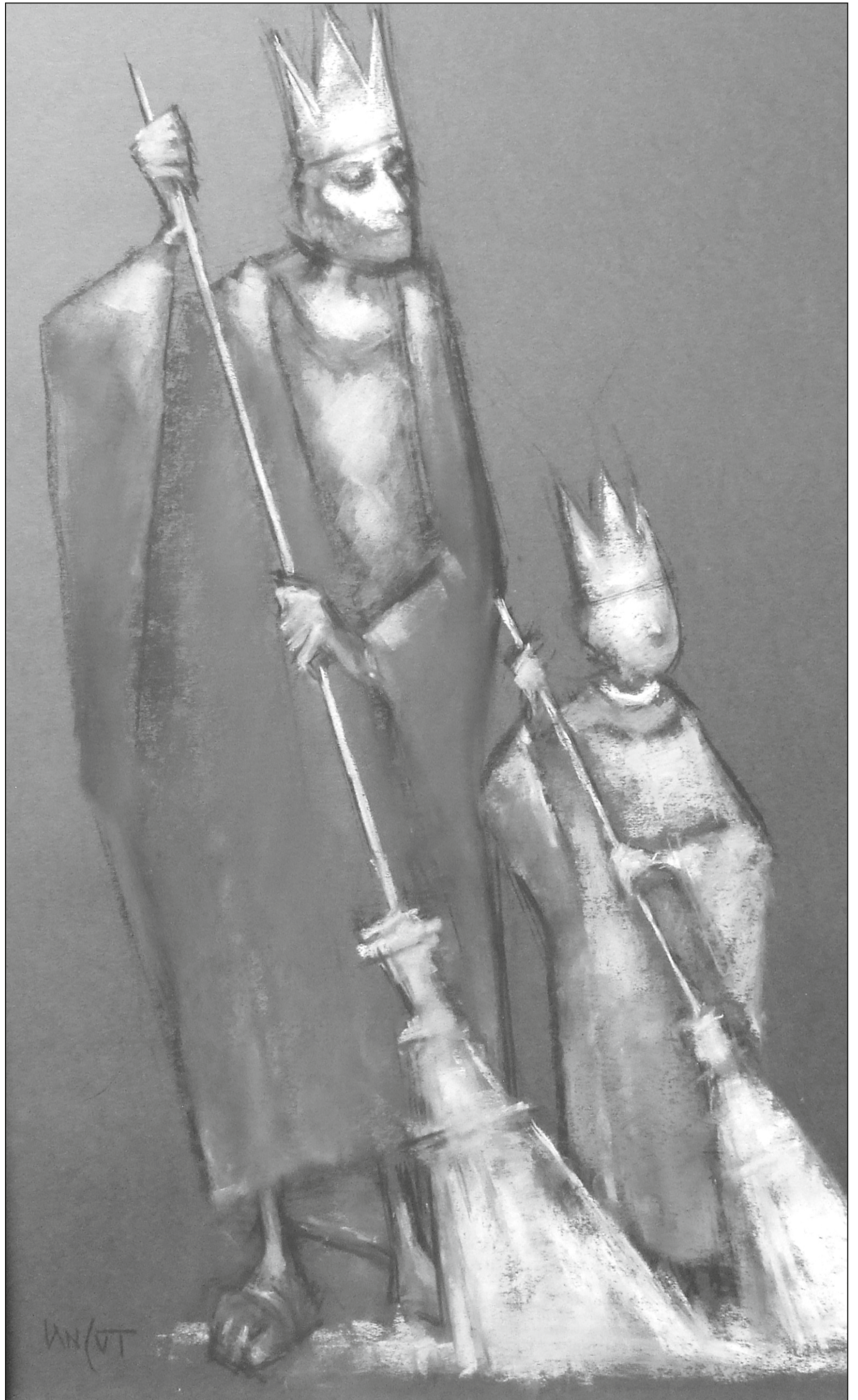
Mă-ntorc să văd și eu cum arată „castelul”. Înfașurat în tulpinile fără frunze ale iederei care s-a urcat până la marginea acoperișului, are, în lumina scăzută a amurgului un aer misterios și ușor delabrat.

Cred că erau în primul an de liceu și veneau de la țară dacă-i mai interesau aspectele urbei și fețele lor tinere, uimite și curioase m-au înveselit. Ca o adiere de tinerețe încă naivă și curată. Mi-au amintit de mine la primul contact cu orașul.

*

În fața unui tablou de Goya; o alegorie intitulată „Dreptatea, Timpul și Historia”. Tulburător!

Bătrânul Cronos ține în mână un ceasornic; măsoară clipele! Historia e o femeie care scrie în grabă, pe genunchi într-un catastif, prescurtat desigur, întâmplările care se succed învălmășit,

sub ochii ei. Historia lumii e interesantă și aproximativă. Zeița n-a avut timp să observe și să consemneze cu exactitate, așa că a scris și ea cam după ureche.

Dreptatea ridică un sul de pergament, doldora de legi, desigur, pe care muritorii le vor respecta, mai mult sau mai puțin, care

cum va putea. Ea are însă slujitori care, din când în când, vor sancționa abaterile. Sau nu.

Din toată povestea doar Timpul lucrează cu exactitate și se scurge netulburat de frământările Istoriei sau de încălcarea normelor Dreptății.

Olimpia IACOB / Tino VILLANUEVA

S-a născut la 11 decembrie, 1941, în San Marcos, Texas. Este poet, scriitor și pictor american. A urmat studii universitare (BA at Southwest Texas State University, an MA at State University of New York at Buffalo; a PhD at Boston University). Scrie în spaniolă și engleză. Temele predilecte ale poetului rămân amintirea, dorul și istoria. Este autorul culegerilor *Hay Otra Voz Poems* (1972), *Shaking Off the Dark* (1984), *Cronica de mis anos peores* (1987) and *Scene from the Movie GIANT* (1993), distinsă cu prestigiosul premiu, American Book Award, 1994. În același an, *Chronicle of My Worst Years/ Cronica de mis anos peores* a apărut în ediție bilingvă, tradusă de James Hoggard. *Primera causa/First Causa* este tot o culegere de versuri, în ediție bilingvă. A tradus volumul lui Luis J. Rodríguez, *La Llamam América* (1998). Poemele lui au fost

traduse în italiană, franceză, germană, portugheză, greacă și coreeană. Pictează din 1973. Lucrările de artă au fost expuse în diverse expoziții (El Paso, Berlin, Boston, etc.), precum și în revistele de specialitate (Nexos, *Green Mountains Review*, *Tri Quarterly*, și *Parnassus*). A fondat Imagine Publishers, Inc., și a editat *Imagine: International Chicano Poetry Journal* și antologia *Chicanos: Antología Histórica y Literaria* (1980). Universitatea Texas State University-San Marcos i-a acordat premiul Distinguished Alumnus Award pentru lucrările cu caracter academic, păstrate în Wittliff Collections, Texas State University. A desfășurat o bogată activitate didactică universitară, la Wellesley College și Boston University. Locuiește în Boston.

Glas peste timp

Mă durea nestăvilta dorință a scrisului.
Țintuit toată după-amiaza
în fața colii albe -
Nicăieri nu ajungeam,
alungam doar înfrângerea, lumina lăsând-o întunericului.

Și orele treceau,
și zilele treceau : și cum să mai înțeleg esența
licărind în văzduh și-n umbra tot mai adâncă?
Cât de clar să pot să o spun, să o aștern pe hârtie
în creion ori cerneală?
lent, ce lent acest proces al aducerii aminte,
al cernerii prin umbrele memoriei—
acolo unde, ei bine, pulsează viața.

Oh, memorie, memorie,
dă-mi înapoi ce mi-ai luat, călăuzește-mă
spunându-mi ce încă nu s-a spus –
glasul să-mi triumfe peste timp.

Memoria să mă ajute

Dacă, de pildă, scriu:
*Relicvă lucrătoare zăcând în cenușă
la marginea unei poteci...;*
sau mai degrabă : *Cândva, eram acel somnambul
tare credincios și sigur...;*
sau chiar : *Cerul mereu a
întrecut marea, mai mare însă nicicând nu va fi.*
E neputința mea în lipsa cuvintelor, a căilor de întoarcere
la primele semne de viață,
unde moștenirea mea e trecutul.

Iată-mi, așadar, călătoria:
pași măsurați, unul câte unul, în formula
prezentului egalându-și trecutul.
Cât de departe pot să merg... și odată acolo ajuns,
Ce lumină voi cinsti, ce umbră?
Ce sper să apăr?
Putința—de a vedea totul
în tot ce se leagă de mine.

În noaptea -ntunecată, memoria să-mi aducă aproape vreau,
lucruri întâmplare cândva,
când noaptea cuvintele înaintează în voie sub cerul liber
iar ziua se ghemuiesc, ascunzându-se.

Gândirea, lung și lent proces -
să-mi amintesc, puțin câte puțin, și să scriu, să scriu.
Neastâmpărul zilnic al memoriei
nedomolit.

Așa vorbea el

La început, nimeni nu a scos o vorbă.
Să fi fost primăvara anilor '56 -
Îmi amintesc căldura năbușitoare,
sudoarea, mirosul stătut din clasa
și anunțul făcut
de directorul liceului, om nepăsător
la viețile noastre.
La întoarcere
ne-au zis *americani latini* și ne-am trezit atenția:
„Fetelor, băieților...”, a bubuit sistemul de adresare publică
în fiecare încăpere a școlii.
„Tot mai mult aud în ultimul timp vorbindu-se spaniola;
Vă amintesc că sunteți în S U ale A -
e un fapt;
voi, dragilor, vorbiți engleza americana aici. “
Și astfel a vorbit el, în felul lui impunător și important,
de parcă dorea să ne spună
că spaniola nu ne folosea la nimic.

Dar nu am înghițit-o,
așa cum apa nu înghite uleiul, supraviețuind, în felul acesta.
În arșița mistuitoare, sub albastrul nemișcat al cerului,
am trecut în cealaltă lume a mea:
„*El que sabe dos lenguas vale par dos*” -
„Când vorbești două limbi valorezi cât doi oameni,”
spunea bunicul când ajungea acasă.

Nimic nu e veșnic;
așadar într-o zi am făcut-o
am ieșit,
am ieșit de la acea oră și nu numai:
am lăsat în urmă totul și am luat-o spre o lume a cărților,
sperând
să mi se deschidă noi orizonturi —pacea și pulsul
vieții continuând între pagini.

Astăzi, mă declar mulțumit;
Respirația e ritmică - inspir și expir -
dactil și troheu,

iamb și anapest,
când arta bine scrisă înseamnă și înțelepciune:

Tinerețe, comoară divină. . .

*
*Copilăria mea: amintirile unei curți interioare în Sevilla,
și ale unei livezi însorite unde lămâii dau în pârg.*

*
Verde cum te mai doresc eu pe tine, verde.

*
*Îți străbat trupul cum străbăteam lumea,
Burta, o piață tolănită la soare. . .*

Venind, revenind. Nimic nu e definitiv.
Mi-am făcut loc în jurul lumii
și totuși - iată-mă -
tot traversând poteci cu această amintire.
Zilele astea, nici urmă de negare: marginalizații
o iau spre integrare,
externii devin interni.
Și dacă răspunsul atunci nu-l aveam,
acum pregătite-s cuvintele,
în numele acestei republici,
și a limbii vorbite de ei: spaniola.

Mnemosyne

La început, ea a venit pe jumătate învăluită în lumină; apoi
a zăbovit, oferindu-se mai bine privirii. . .

Te înțeleg acum, Mnemosyne
ce plăcere neștiută să-ți dezmiert numele,
savurându-i fiecare literă între buze,
să-l rostesc întruna
să-l arunc în viață
fiindcă eu sunt eu și cuvântul meu, și e toamnă
și cu tine pot să fiu tot ce-mi doresc.

Dincolo de depărtare, Mnemosyne,
cânt și îmi spun povestea, sperând să nu se sfârșească zicerea
mea -
simt viul din mine printre cuvintele cântului meu
și la un pas doar de lucrurile ce au să se întâmple.
Ține lumina aproape, las-o să ardă,
nu te du ; mi-e dor nespul de zilele apuse
plecându-se în fața soarelui.
Ia-mă cu tine altundeva
departe în timp, fă-mă să văd locul acela
cum n-am văzut niciodată - descoperă-mi
misterele pe care cândva nu le-am putut desluși.
Fiindcă cine, cine mai bine ca tine,
ce femeie ori zeiță superbă află,
sau poate să afle cândva
adâncul și greutatea trecutului meu?
Locuiește-mă, rămâi în mine, dăruiește un nou suflu
forme de altădată, din care timpul
nu pregetă să muște.

M-ai prins într-un târziu - iubire netăgăduită -
te iau cu mine, te cinstesc
cu flacăra-mi neobosită.
Îți chem numele în dragostea mea, înflorind:
dor de mine cândva,
de tot ce răzbate pe drumul meu înainte -
cu rădăcinile și tulburatele note ale vieții
tu continui să-mi sporești cântecul.

Victoria STOLOJANU - MUNTEANU

În atelierul lui Constantin Zărnescu la 70 de ani sau Arghezi, Brâncuși, Popescu-Voitești, categoria alterității și piatra Gorjului

Dintotdeauna am vrut să descopăr o realitate: cum poate timpul să stea în loc în ceea ce înseamnă paradigma tradițională „categoria celui alt”, categorie originală, categoria alterității, înscrisă în codul genetic al umanității? Și totuși cum răzbat din aceste mici sau grele lupte unii indivizi ce rămân neconfiscați de istoria mare și își impun micile istorii personale? Ce au ei în comun? Ce au în comun Arghezi, cu Brâncuși, cu Popescu-Voitești, dar și cu contemporanul nostru Constantin Zărnescu? Înțelegem că biografiile sunt rezervate personalităților de calibrul din toate domeniile culturii, artei, științei, oameni necaptivi ai contingentului.

Alteritatea și răul social

Indivizii superiori nu pot sta într-un con de umbră orice tratamente ar aplica asupra lor contingentul.

Arghezi a făcut pușcărie și a fost un an în Lagărul de la Tg. Jiu (1943).

Pentru a-și împlini menirea, Brâncuși a mers pe jos în drumul său până la Paris (1903).

Popescu – Voitești, deja cercetător renumit și mare om de știință, a trecut prin trei războaie, în primele două, ca participant activ în grad de ofițer, iar în timpul celui de-al treilea a și murit (4 octombrie 1944).

Lui Constantin Zărnescu (prozator, dramaturg și publicist) alterarea auzului și revenitele probleme din adolescență nu i-au fost piedici pentru afirmarea valorii. Deloc.

Cum să-și dezvolte omenirea competențele în ceea ce privește respingerea comportamentului antisemeni și cum să facă promovarea drepturilor omului? Cum să antrenăm locurile de muncă de răspundere în folosirea pentru rezolvarea problemelor alterității a unor metode creative și colaborative de predare a istoriei

Holocaustului, altor genocide, și a drepturilor omului pentru a ajunge să integrăm diferența?

Oare niciodată omenirea nu va putea integra diferența și vom merge astfel la nesfârșit, cum citeam undeva: omul diferit a fost reprezentat pentru greco-romanii educați de barbar, pentru naționaliști - străinul, pentru suveran - vasalul, pentru alb - negrul sau galbenul, pentru creștini - evreul, pentru oamenii proști - deșteptul, geniul și eruditul pe care îl tratează ca pe un bolnav și așteaptă ca boala să-i treacă.

Nu i-a trecut și nu îi va trece nici domnului Constantin Zărnescu, marele absent al festivalului „Rotonda Plopilor Aprinși” de la Vâlcea. Nici genialitatea și feliicitări, maestre, nici boala și nu înțeleg de ce soluția problemelor urechii întârzie să apară. Boala a fost și cauza absenței de la manifestările din Vâlcea: pierderi de oxigen în timp ce a scris o carte, cuvinte care nu se mai legau între ele și aduceau spaime.

Alteritatea și binele social

Dar faptul că omenirea nu va putea integra diferența este și un lucru bun. Spuneam la începutul articolului de paradigma tradițională „categoria celui alt”, categorie originală, categoria alterității, înscrisă în codul genetic al umanității, de faptul că totuși răzbat din mici sau grele lupte unii indivizi ce rămân neconfiscați de istoria mare. Aceștia își impun micile istorii personale și sunt faruri călăuzitoare și pentru ceilalți. Ei nu fac acest lucru din veleitarism ci au vocație, elan, entuziasm creator.

Arghezi mi-a fost far călăuzitor pentru romanul „O altă lumină lină”, și este o replică, optimistă, mesianică, la meditația argheziană, dată de eternul sacrificiu matern; și pentru romanul „Răsfățatul” motto-ul mi-a fost inspirat de Tudor Arghezi cu a sa „Ars poetica”.

Brâncuși m-a inspirat.

Bine social s-a numit și „ocrotirea” lui Arghezi în lagăr sau răsfăț a fost chemarea lui Henri Coandă în țară când s-a aflat că se vrea moartea lui? Dacă-i așa tot răul a fost spre bine deci bine că a fost Arghezi în lagăr și Eminescu la spitalul de nebuni!

Cine sau ce a dat acestor indivizi neconfiscați de istoria mare puterea de a-și impune micile istorii personale?

Diferiți, diferiți dar totuși, cu ce sunt aceștia asemănători? Ce-i adună? Ce-i apropie? Vocație, elan, entuziasm creator, dar și reticențe personale.

Pe primii trei îi adună apele și, mai mult, pietrele. Și Constantin Zărnescu iubeste piatra, altfel cum publica opt ediții din Aforismele lui Brâncuși și cum găzduia în fața casei din Cluj-Napoca o expoziție de sculpturi din piatră, sculpturi printre zorele albastre. Știu de la mama să îngrijesc zorele! Unele sculpturi sunt dăruite, altele achiziționate. Piatra Gorjului e vrăjă iar munca lor a învins. Și latinii tot așa spuneau: „Labor omnia vincit improbus”. Au mers toți în continuare pe calea muncii și a iubirii de darurile lui Dumnezeu.

În ceea ce privește Gorjul, denumiri de locuri ca: Piatra Cătanei, Parâng și Mândra, Ușile lui Traian, Muntele Bărbat, La Bordeie, La Țeapă, Priporul Grecului, Cula Turcului și Bordeiu Turcului, Piatra Țăiată, Piatra Tătarului, Piatra Argelii, Piatra Înlănțuită, Piatra Aninată, Piatra Coptorită, Piatra de la Dâlma Corbului, Pietriceaua Munte, Piatra Corbului, Piatra Veverița și sunt doar câteva toponime geografice ce ne îndreptătesc să considerăm toponimele drept dovezi implacabile ale structurii petrografice a actualului teritoriu al județului Gorj - piatră.

Dacă te-a vrăjit odată imaginea muntelui și a pietrei, ești om imun la vrăji toată viața. Și dacă această vrăjă a avut loc în copilărie vorbești cu piatra muntelui și-o faci prietenă și-o faci iubită, și-i cânti, și cânti despre ea prin lume, depinde ce și-a cântat mama la scaldă!

În același an, 1876, se nășteau, cu munții de piatră ai Gorjului în priviri, doi băieți, unul în Hobița și unul în Voitești, pe unul îl chema Constantin și pe celălalt Ion.

Ion Popescu-Voitești, ofițerul savant, marele geolog gorjean mobilizat în Primul Război Mondial de Institutul Geologic și însărcinat cu studii geologice pentru cercetarea cerută de aprovizionarea armatei cu petrol (în regiunea petroliferă de la Solonț și Moinești a determinat sporirea producției zilnice de petrol cu zece vagoane) și sare (a descoperit, pentru trebuințele armatei române, masivul de sare de la Sărata-Bacău) în vederea intensificării producției de petrol și sare după Războiul Reîntregirii, a avut activitate științifică geologică „privind zonele istorice ale țării” dar mai ales a pus bazele organizării unui serviciu geologic al armatei, fiind folosit datorită prestigiului său în favoarea bunei organizări a

armatei române și în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale.

Dacă și Miracolul iubirii i-a atins, au devenit oameni ce au prins să vadă cu sufletul și mustesc de iubire de oameni și iubire de pietre.

Idolul celor doi copii a fost piatra. Piatra cea cântată de Dumitru Dănău în cartea: „De la Piatra de hotar din neolitic la Piatra de hotar a lui Constantin Brâncuși” și după... „Hotărnicire, piatra de hotar! Temelie, piatra de temelie! Piatra de râu, Pridvorul cu coloane sculptate în piatră de Viștea, Biserica ce prăznuiește pe Sfântul Ierarh Nicolae are fundația din piatră de calcar”. Tare ca piatra! precum în „Sorcova, vesela”.

„În căutarea unui nou orizont” Brâncuși l-a găsit. „Căutând pomul laudat” Brâncuși l-a găsit.

Arghezi cântă piatra? Ce spune el despre piatra Gorjului? Spune că Județul Gorj este cel mai sărac și pietros județ din regiune, cu țărani primitivi și un folclor admirabil. Și mai scrie povestea „Piatra pițigoului” și poezia „Pe o piatră” din volumul „Abecedar”.

La facultatea pe care am absolvit-o, profesorul de informatică din anul I, aflând că sunt din Gorj mi-a spus: „Gorjeanco, să înveți bine că voi, gorjenii, sunteți săraci. La voi totul e piatră”.

Toate ar fi bune de-ar fi pace.

Vasile Ponea spune că pe planeta noastră nu mai avem nevoie de eroi: Răstoarnă-se cerul/ Potop peste noi/ Ca viitorul/ Să n-aibă eroi!

În ceea ce privește eminențele cenușii, acestea nu trebuie tratate de societate cu hoți de idei, cu demolitori de exces de zel, cu pușcării, lagăre, expatrieri, războaie. Asta pentru ca societatea să nu fie nevoită apoi să vorbească de neantizare și gol. Așa este, biografiile sunt rezervate personalităților de calibrul, necaptivi ai contingentului și care nu pot sta într-un con de umbră orice tratamente ar aplica asupra lor contingentul. Brâncuși manifesta o teamă că arta ar putea să dispară în vremuri de război și de atunci a ținut o evidență fotografică a tuturor operelor sale. Războiului i-a dăruit „Calea eroilor” din Tg. Jiu ...

Și acum numai Constantin Zărnescu.

Pentru că Salonul Național de Literatură și Artă „Rotonda Plopilor Aprinși”, ajuns la ediția a IX-a și Festivalul Cărții la Râmnic, ediția a VI-a, evenimente mari, s-au încheiat și au generat fluvii și efluvii de creativitate, și în mine, și eu nu mi-am atins o țintă, aceea de a-l cunoaște pe Constantin Zărnescu, am purces la Cluj să-l cunosc în acest „bate fierul cât e cald” de mai!

Vine „Ziua zilelor” și ... Domnul Zărnescu spune că plouă, eu văd mai soare ca întotdeauna:

- Sunt prieten cu gorjeni din mai multe generații. Gorjul s-a ridicat numai prin patriotism iar Tg. Jiu era fruntaș prin numărul absolvenților de școli militare. Cum e climatul literar la dumnea-voastră, în Gorj?

- Ne confruntăm cu un dispreț amatoristic din partea celor ce conduc cultura.

- Este multă muncă să scrii cărți dar nu așteptați răsplata! Ați iubit în secret literatura. Ați fost fericit. Să nu uitați sfatul lui Blaga: să nu scoatem cărți vara! Să ne lansăm cărțile când se pun semințele în mai și să le mai arătăm tocmai de „Ziua Recoltei”! La noi, în Vâlcea, avem un grup de semidocti cu studii în Rusia, unii ca „dacologi” fac o reală schismă între intelectuali!

Îi prezint cărțile mele și alege „Legende”.

- Sunt publicate acum aproape 15 ani!

- Corespund și începuturilor mele într-ale scrisului... căutări ale drumului propriu printre legende și mituri, dar și temelor majore dezbătute de om încă din vechime. Românul e specialist la a pune sămânța în pământ și a crește copii.

- Ce ați scris în acest sens?

- Rămânem la „Iocasta”, carte-martir cu peste 1000 recenzii. E o carte despre mame. Practic teatrul a fost jucat de cei din Târgu-Mureș. Tu ce scrii?

- O carte despre Păuliș.

- Nu depăși 150 de pagini pentru a putea fi citită! Proiectul promovează-l în revistele vâlcene dar și la Petroșani, în „Banchetul”!

- Spuneți-mi și mie câteva cuvinte de sfârșit!

- Există un Dumnezeu al memoriei și al muncii. Când nu te aștepti urcă într-o celebritate europeană nume românești!

- Cum zicea Gabriel Chifu despre „peștele cel mare”, mai mare decât râul?

- Există o presiune a civilizației...

- Dar o mai resimțiti ...,la multi ani pentru cei 70 de ani!

Nicolae GEORGESCU

„Frigul însingurării”

O poezie din prima tăietură a gândului, ce caută simplitatea, cultivă înțelepciunea, găsește expresia memorabilă, discret presărată cu filozofie (idei filozofice).

Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) a debutat editorial, după intense postări pe internet, cu Fereastra nopții (Edit. Blumenthal, 2010) - un volum de versuri masiv, măsurând parcă o tăcere îndelungată, dar uimind prin viziunea „globală”, grandioasă, asupra lumii și, mai ales, prin înșurubarea insistentă, adâncă, în metaforă - arătând o trăire poetică cel puțin la fel de persistentă pe cât de tăcută în fapt. O comparație cu volumul de față ar fi tentantă - ca și o discuție despre debuturile târzii ale poezilor în general cu literatura română contemporană, dar toate, la timpul lor.

Volumul actual se numește *Frigul însingurării* și este mult mai suplu, mai concentrat tematic, mai „rotund” ca să zic așa (pun ghilimele, pentru că poetul are opinia sa despre cerc „mai rotundă ca rotundul, / sămânța / răspândește ființarea / pe pământ”. Sămânța ființării, în acest sens, volumul său de poezii este ca sămânța, renaște din sine)

Filozofii, când fac poezie, copleșesc de obicei prin bogăția temelor sau prin aducerea la temă dominantă a realului, oricât de variat ar fi, făcându-l ei înșiși foarte variat pentru a demonstra puterea de formalizare a conceptelor - iar Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) este filozof prin formație și vocație. Dacă primul său volum răspundea acelei aglomerări de subiecte și peisaje - cel de astăzi pune lumea în câteva ecuații, fluidizează discursul, reia uneori până la redundanță, chiar până la manierism, unele teme și dă impresia de joc care te prinde, care te țintuiește în lectură, te implică în demonstrație.

Dominanta primă care străbate volumul, distribuindu-se discret între poeme dar având grijă să se adune și în apăsări argumentative de sine stătătoare - este aceea a artei poetice, o temă a cunoașterii în fond. Iată, cât de simplu pe limba filozoficească, explică autorul miracolul creației, „Când am denumit frunza/ Copacul gândea muguri pe ramuri, / implorând să vină căldura din afară / și tot sorbea târziu din așteptări / ... / Chiar și copacul din mine/ cu scorburi pline de cuvinte, / denumindu-le cu numele lor / le trimite prin frunze la cer. // Nu știu ce întâmplări / cu norii de-a valma sub ele / le stropesc cu vorbe la rădăcini / și sfârșesc întrupându-se în poeme.” (Copacul din mine). Această artă poetică are la început cuvântul: lucrurile și ființele există întrucât au nume, tot ce există trebuie să poarte un nume - chiar fenomenele, relația, dar aici e o taină cum devin acestea cântec. Poetul înțelege, calm: „Cuvântul pe care-l recunoaște inima / regele ei încoronat / când gândul își încearcă / propria putere de convingere / alunecă în miera rostirii.” - iar acest transfer nu se face chiar de la sine, cum găsim în finalul acestui poem: / „, Numai femeia ... / stăpânește cuvântul inimii rege.” (Cuvântul rege).

Poetul discută în metalimbaj, pre limba filozoficească, despre muze, acele divinități care sunt în toate, în ceea ce este, în ceea ce va fi, cum ne spune Homer: fără muze cuvântul ar rămâne rece, nu ar aluneca în miera rostirii, ar putea să dea viață realului, nu l-ar putea pune în armonia formelor, în corespondențe. Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) nu pleacă din această teorie clasică, ci ajunge la ea pe căi intuitive, lucru extrem de important, care dă naturaletă poeziei sale, freamătul redescoperirii, al recunoașterii, însoțind cititorul avizat la tot pasul.

Mai mult de o duzină de poeme sunt dedicate acestei alchimii a cuvântului, autorul plimbându-ne prin Platon ori Kant pentru a reciti, împreună cu filozofia, nu poezia clasică - ci starea de poeticitate a lumii și capacitatea individului de a intra în această stare. Citez din poemul Cum se naște cântecul, aceste glosse la umbrele lui Platon: „Umbrele înghețate-n dansul lunii, fantomele ... / păsări cu cerul smuls din aripi, / femeia departe cu miros de busuioac / al părului pe umerii gândurile mele. / Iluziile casei, dorințe rătăcite, noduroase însemnări de cuvinte, / distilierii de vise, ceasuri de întâmplări / de care ne separă un arbore ireal, / simbol al timpului respirând viitorul / și râul, malurile sale opulent încercate / prin care înnoată femeia să ajungă la timp. // Cineva-mi toarnă-n cuvinte efuziuni florale, / cineva le umple cu mirosul femeii grăbite / sculptând un lanț de clepsidre / prin care nisipul se mișcă aidoma valurilor. Zilele și nopțile se scad și se adaugă / până în clipa când se vor întâlni / hrânindu-ne din cuvintele frământate / atunci se naște cântecul în somn.” Pentru poet, femeia este atât persoana de alături, de lângă el, iubita - cât și muza care filtrează cântecul și i-l dă sub formă de revelație. Clepsidrele sale sunt horizontale, nu indică timpul - ci spațiul, extensia cunoașterii.

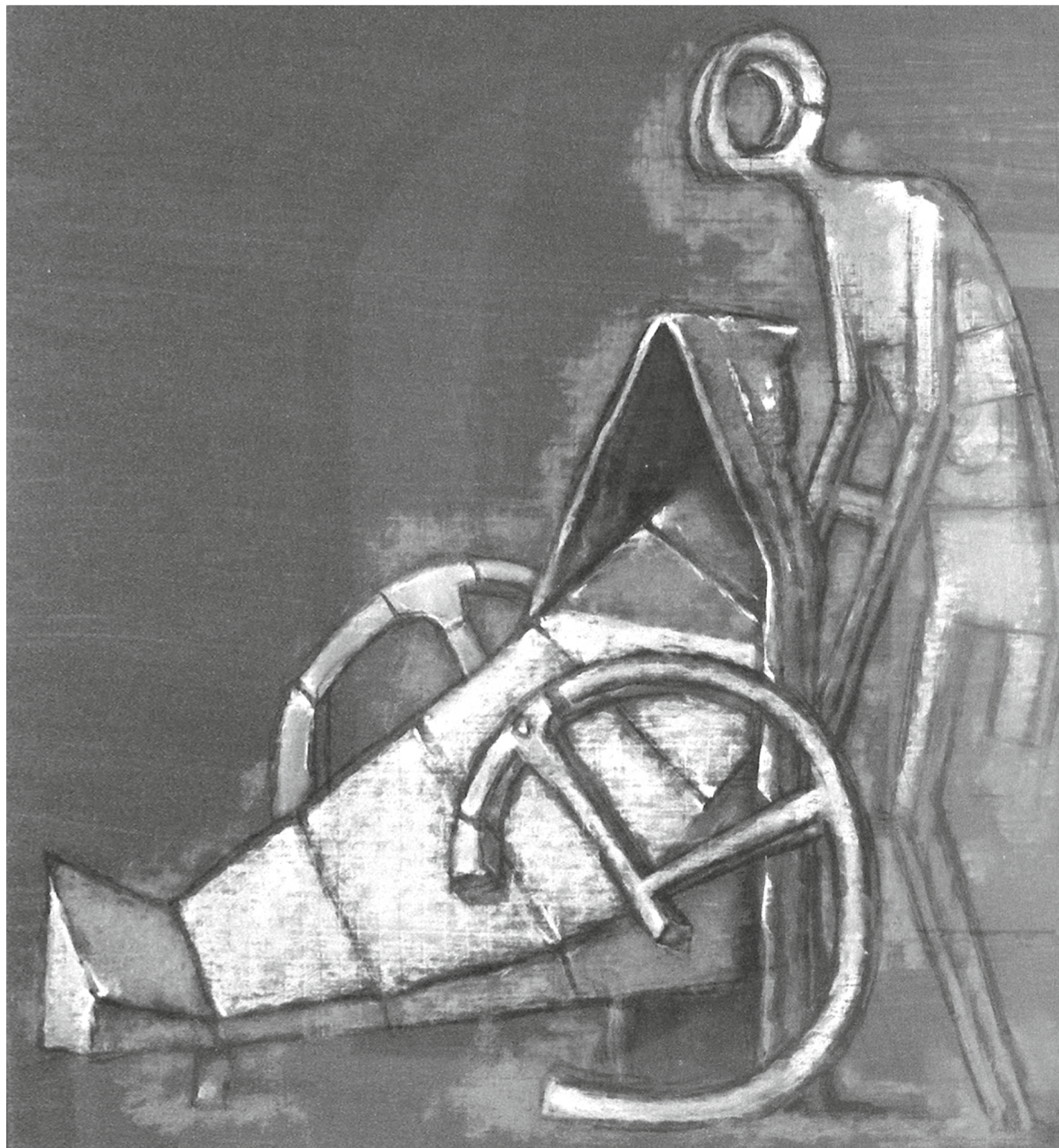
O altă dominantă a acestui volum atât de clasic structurat privește, într-adevăr, femeia. Blandă, calină, iubitoare, statuară, - ea face parte mai degrabă din lumea angelică, este aeriană, păzește armoniile, dă nume lucrurilor împreună cu poetul, indică drumul cunoașterii, stabilește frumusețile lumii, ajută menținerea în acea stare de „deasupra de viață și moarte” (Gândul de cioplitor), conștientizează trecerile, balansul mai degrabă, între aceste două tărâmurii, apare mai ales înconjurate de noaptea: „Femeia mă caută

cu sâni dăruți vântului / se bucură de foamea mea telurică./ De dragostea ei tănuțită de întuneric / sângeră aprins frigul însingurării, / ca un copac cu frunze îngălbenite de schimbare. // În ochiul cerului devin mai palid / nimeni nu știe că noaptea se plimbă pe ape / ca un coș de stele, pâine și vin de ambrozii./ Mă voi duce să cinstesc destinul / iar partea netrăită încă / să o închin femeii. (Frigul însingurării). „Însingurare” nu înseamnă, pentru poet, de unul singur, izolat, retras, etc. - ci viață în fața perechii, o însingurare în doi unde partenera este ideală, este urmă, aripă, umbră, prezență angelică, chiar statuie de aer. Potrivirile în real, suprapunerea imaginii abstracte peste ființa concretă, de lângă sine, dar tristețe, melancolie, lumea îngerilor trebuind să stea în separare față de oameni, „întinările” angelice scurt-circuitând cunoașterea, blocând-o în sentimente terestre, vulgare. De aceea îngerul nu are chip de obicei, este prezență difuză, mai mult aripă, zbor și gând (cântec). Cu ajutorul femeii sau prin mijlocirea ei, poetul devine demiurg al lumii sale, construiește adică, o lume dând nume lucrurilor, ființelor, descoperă o mitologie ce sălășluiește în această lume a sa (nu a lor! ea este și nu este aici, adică poate trece dincolo, poate chiar să dispară definitiv), pe care o însuflețește punând câte un poem în fiecare loc. Uneori lumea aceasta se construiește din lumea mare, a stelelor: „În serile târzii întins pe cârpițe de fân/ denumeam cu ea stelele după / bunul plac/ și nu le terminam niciodată, / până ce totul părea de nerecunoscut” - iar șansa ca cerul redefinit să coincidă, pe alocuri, cu cel real dă ca rezultat iubirea: „Poate dintre stelele pe care le-am denumit noi / una se va întoarce la locul știut./ Ochii adânci ai femeii îmi vor șopti poemul, / vor opri iubirea să locuiască în el, / cu surâsul ei maiestos cu tot.” (Poem locuit).

Dominante sunt, de asemenea, tema pământului natal, a iubirii de patrie, a laudei lui Dumnezeu, a vinului. Revin, însă, la un poem emblematic al volumului „Semn”, unde găsim atât acea artă poetică discutată mai sus, cât și sentimentul că miracolul poate fi

înțeles - și chiar drumul către înțelepciune se poate parcurge prin contemplație, stând pe loc în fața unor tablouri paralele. „Lângă înaltele piscuri albe / zboară-n ochiul albastru / respirând orizontul dimineții / așteptarea. // Între păduri fără arbori / se naște un izvor în inimă / grăbit / unde sosește marea lumină / a cuvântului copt.// Toți care înțelesul îl știu/ simt/ neștiindu-l. // Visul se împlinește în ei/ ca într-un lemn./ în măduva roșie, / un semn.” Parabola vrea să spună că, deși nu vedem în interiorul lemnului, totuși simțim semnul care se pune / se naște în trunchiul lui - atunci și numai atunci când prindem miracolul cuvântului.

Poezia lui Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) este naturală ieșită parcă din prima tăietură a gândului, caută simplitatea, este discret presărată cu filozofie (și cu idei filozofice), cultivă înțelepciunea, găsește expresia memorabilă. Ritmurile ei sunt ritmurile ideii - de aceea se citește cursiv, ca o demonstrație cu larghețea de rigoare (nu strictă, adică, ci trecând cu răgălii prin fluviul realității). Faptul că autorul a așteptat atât de mult s-o încredințeze hârtiei (sau numai tiparului?) se poate explica într-un fel: i-a fost suficiență pentru sine însuși. În felul acesta ne-am putea explica și netezimile verbale, șlefuirea cu dichis, așezarea stabilă a cuvintelor: atât de mult și-a spus-o sieși, ori grupului său de prieteni, încât această poezie a devenit populară pentru autor, adică a câștigat acea stabilitate în urma nesfârșitei treceri printre buze, a nesfârșitelor reluări. Pentru literatura română a fost, însă, o pagubă: specia poeta doctus este puțin reprezentată aici. Autorul trebuie să se grăbească nu numai cu restul tezaurului personal, - dar și cu distribuirea acestui volum, atât de atent construit, pe la reviste și curți de juri mari- baremi pentru a se lua act de atâta zăcănenie (în sens normal, etimologic, vorbind), și, în fond, de atâta risipă de frumuseți de gând la pragul comunicării largi. Cititorul avizat mă va confirma, cred, și va fi de acord cu mine că ne aflăm în fața unui volum de zile mari.

Sorana GEORGESCU-GORJAN

/ Mărturii brâncușiene la Bookfest 2019

Salonul Internațional Bookfest 2019 de vineri 31 mai a prezentat publicului volume cuprinzând prețioase mărturii despre Brâncuși și de la Brâncuși însuși. Este vorba de reeditarea cărții *O discuție la Masa Tăcerii. Brâncuși viu* de regretatul Romulus Rusan, la Editura Spandugino și de publicarea traducerii corespondenței dintre Brâncuși și Marthe Lebhertz (*Povestea de iubire dintre Tantan și Tonton*) și Brâncuși și Marcel Duchamp (*Povestea unei prietenii*) la Editura Vremea. Edițiile franceze, îngrijite de Doina Lemny, au fost traduse de Claudia Drăgănoiu și, respectiv, de Doina Jela și Silvia Colfescu. Din misivele semnate de Brâncuși ne putem face idee de personalitatea sa și putem să-l cunoaștem mai bine.

Mă voi referi în cele ce urmează la lucrarea lui Romulus Rusan.

Romulus Rusan a convocat în 1976 în jurul unei imaginare Mese a Tăcerii 12 persoane care l-au cunoscut cândva pe artist. Din relatările acestora se desprinde cu adevărat un „Brâncuși viu”.

Oameni apropiați ca vârstă de sculptor l-au întâlnit încă din perioada începuturilor sale pariziene (Dimitrie Cuclin, V. G. Paleolog, Milița Petrașcu). Cella Delavrancea l-a vizitat la începutul anilor 20. Gheorghe Nicolciov, ginerele fratelui Chijnea, l-a

găzduit în 1921-22 la Peștișani. Mac Constantinescu a lucrat în atelier în 1924. Alții l-au întâlnit în perioada de deplină maturitate - Ștefan Georgescu-Gorjan (în anii 1934, 35, 36 și 37), Grigore Popa (1936-38), Ion Vlasiu (1937), Octav Doicescu (1939). Ion Alexandrescu i-a fost aproape la Târgu-Jiu în mai-septembrie 1938. Eugen Jebeleanu l-a vizitat o singură dată, în preajma morții (1956).

Interlocutorii de la Masa Tăcerii au trecut cu toții în jurul Mesei Umbrelor. În 1976, Gheorghe Nicolciov a fost reprezentat de o bandă de magnetofon. Milița s-a destăinuit cu mai puțin de o lună înainte de Marea Trecere. Au dispărut pe rând Cuclin în 1978, Mac Constantinescu și VGP în 1979, Doicescu și Alexandrescu în 1981, inginerul Gorjan în 1985. În anii 90 s-au stins Cella Delavrancea, Jebeleanu, Grigore Popa și Ion Vlasiu. Romulus Rusan însuși a plecat într-o lume mai bună în 2016!

Scurtă istorie

Este demn de menționat că „România literară” din 19 februarie 1976 apărea într-un număr omagial „Centenar Brâncuși”, ilustrat cu reproduceri ale operelor sculptorului și cuprinzând prețioase

texte semnate de importanți scriitori. Paginile 12-15 găzduiau o reconstituire de Romulus Rusan, „Brâncuși după Brâncuși”, cu interesante interviuri luate inginerului Ștefan Georgescu-Gorjan, sculptorului Mac Constantinescu, cioplitorului Ion Alexandrescu, exegetului V.G. Paleolog, nepotului Gheorghe Nicolciov și scriitorului Eugen Jebeleanu.

La sfârșitul anului 1976 textele se vor regăsi în volumul *O discuție la Masa Tăcerii și alte convorbiri subiective*, publicat în colaborare cu Ana Blandiana la Editura Eminescu. La paginile 165-214 din carte apar în ordine discuții cu Milița Petrașcu, Dimitrie Cuclin, Cella Delavrancea, Mac Constantinescu, Grigore Popa, Ion Vlasiu, Ștefan Georgescu-Gorjan, Gheorghe Nicolciov, Ion Alexandrescu, Octav Doicescu, Eugen Jebeleanu, V.G. Paleolog. Textele lui Nicolciov și Jebeleanu sunt identice cu cele din „România literară”. Celelalte interviuri sunt fie noi, fie îmbogățite.

În 2006 a apărut la Editura LiterNet o variantă online a „Discuției la Masa Tăcerii” de Romulus Rusan, cu o prefață de Barbu Brezianu, scurte note biografice și fotografii ale celor intervievați.

În 2016 Editura Fundației Academia Civică a publicat o ediție pe hârtie, având în plus o prefață a autorului și o anexă cu procesele verbale ale celebrelor ședințe academice din 1951. Lucrarea, apărută ca nr 8 din Colecția „Ora de istorie”, are subtitlul „Brâncuși viu”.

În 2019 Editura Spandugino a inclus lucrarea din 2016 în Colecția *Distinguo*, în condiții grafice de excepție, adăugând și câteva imagini de la ridicarea Coloanei din 1937.

Am citit de nenumărate ori textele cuprinse în această carte. De data aceasta am încercat să adaug și informații primite între timp despre interlocutori.

Sculptorița Milița Petrașcu (1892-1976) a lucrat cu Brâncuși la Paris între 1919 și 1923.

A publicat în 1925 în „Contemporanul” un eseu despre sculptor, a purtat corespondență cu el între 1923 și 1943 (în arhiva Brâncuși se păstrează 28 file de scrisori). A primit un catalog Brummer din 1933 cu dedicație și importanta scrisoare de acceptare a comenzii de la Târgu-Jiu, care se află acum la Academie. În 1957 a scris un impresionant articol în „Arta plastică” nr 3.

Textul este parțial reprodus în interviu. În descrierea atelierului lui Brâncuși Milița menționează „o masă rotundă, pe care a reprodus-o și la Târgu-Jiu în parc numind-o *Masa Tăcerii*.” Este prima folosire a acestui titlu!

În interviu sunt citate numeroase cugetări ale artistului, se precizează că „trăirea în esență” este cheia vieții sculptorului. Ucenicia la Brâncuși este povestită cu prospețime de discipola pe care sculptorul o numea „Lelița”.

Milița a realizat un frumos bust al Cellei Delavrancea. A colaborat cu arhitectul Doicescu la Fântâna Miorița și cu Mac Constantinescu la Arcul de Triumf. Lui Brâncuși i-a închinat câteva portrete. A semnat în sprijinul lui în 1920, în problema cu Prințesa X. A fost cea care i-a înlesnit comanda pentru Ansamblul de la Târgu-Jiu.

Compozitorul și muzicologul Dimitrie Cuclin (1885-1978), mai vârstnic cu 9 ani decât Brâncuși, îl întâlnește la Paris în anii grei ai începutului, împreună cu familia pictorilor Zoe și Emil Damian. În arhiva Brâncuși se păstrează 13 file de corespondență din 1912-1926. În 1926 Cuclin a publicat un eseu despre Brâncuși la Cleveland.

Amintirile împărtășite lui Rusan sunt colorate muzical – un drum pe jos cu Brâncuși însoțit de fluieturi, o plimbare pe imperiala unui autobuz însoțită de darabana ritmată de sculptor pe un cazan de tinichea. Când Cuclin încearcă să-i facă lui Brâncuși o lecție de teoria muzicii, acesta fluieră o melodie populară românească. În interviu, muzicologul arată că asemeni lui Brâncuși crede că la temelie artei nu există decât esența. Socotește că „Brâncuși restructura gândirea artistică, așa cum Einstein se străduia s-o fundamenteze pe cea științifică.”

După decesul lui Emil Damian, Cuclin s-a căsătorit cu Zoe, proprietara unui *Prometeu* de gips. Lucrarea a fost achiziționată ulterior de stat și se află la MNAR. Muzicologul Cuclin a trăit 93 de ani, supraviețuind experienței nefaste a Canalului.

Cella Delavrancea, pianistă, profesoară, critic muzical (1887-1991), a fost cea mai longevivă dintre interlocutorii lui Rusan, depășind suta. L-a vizitat pe Brâncuși la Paris, la începutul anilor 20, cu ajutorul lui Jean Hrisoveloni. Marile „verticalități de alamă” din atelier i s-au părut muzicienei că „vibrează mărunț”. O

sculptură, numai zigzaguri, a făcut-o să audă succesiuni de cuarțe muzicale în intervalurile dintre zimți, intuind că este „cucurigu-gagu”. Ca recompensă, a fost invitată la dejun și a discutat despre muzică. Cella l-a văzut pe Brâncuși ca pe un om tare, sigur pe sine, om al naturii, pentru care arta era indiferentă la gloria făurită de snobismul celorlalți. Dacă la prima întâlnire „sculptorul și-a încrunțat ochii mici și albaștri (sic) de o fixitate descumpănitoare”, la sfârșit s-au despărțit prieteni și nu s-au mai văzut niciodată.

Sculptorul Mac Constantinescu (1900-1979) a ajuns în Impasse Ronsin în 1924, dus de Romul Ladea, pentru a-l cunoaște pe Brâncuși. Lucrează alături de alți români care primesc un mic stipendiu dar nu e remunerat și este tratat mai deferent. Publică un omagiu *Brâncuși* la 4 martie 1930 în „Cuvântul”, precizând că „Desaga cioplitorului din Gorj a făcut pentru faima țării cât cîntec stie câte valize diplomatice”. Prezintă *Evocări* în 1967 la Colocviul Brâncuși.

În interviul din 1976 atmosfera de lucru este descrisă cu măiestrie, ca „o continuă robotire, prin atelier, în care nu încăpea nici lenea, dar nici graba”. Se detaliază realizarea unei coloane. Brâncuși trasa cu creionul fațetele, tăia cu joagărul o grindă, iar asistenții mergeau cu dalta pe tiparul trasat de el. Procurase grinzi vechi, din demolări și solicita respect față de material. „Gândește-te că stejarul din fața ta este un bunic înțelept. Vorba daltei tale trebuie să fie respectuoasă”, spunea Brâncuși. Aflăm despre lecturile sculptorului din Platon. Mac Constantinescu precizează prioritățile brâncușiene în materie de sculpturi mobile și industrial design. Textul este deosebit de dens și de plin de informații.

Mac Constantinescu a colaborat cu arhitectul Doicescu la Fântâna Zodiac și cu Milița Petrașcu la Arcul de Triumf.

Grigore Popa, filosof, eseist și poet (1910-1994), a fost bursier la Paris în anii 1936-38. L-a remarcat pe Brâncuși la o recepție, cu „niște ochi mici dar sfredelitori și pasionați”, vorbind despre „grație”, ca „formă existențială, concretă, a trăirii”. L-a vizitat de câteva ori în atelierul „plin cu plante uriașe, ale căror vârfuri atingeau tavanul de sticlă”. Erau oare Coloanele? I-a văzut lucrările rotindu-se, „spectacol care semăna cu un proces cosmic sublim”, iar sculptorul i s-a părut „Dumnezeu în a șaptea zi a genezei.” Brâncuși „se exprima în formule foarte plastice”, se manifesta „ca un maestru în arta de a-și ascunde gândurile.” Se ferea de exotisme. Avea o atracție plenară „pentru tot ce era plai românesc” și vorbea cu căldură despre copilărie.

Grigore Popa a cunoscut închisoarea în perioada 1945-64. A publicat frumosul articol „Brâncuși – semnificații” în „Arta plastică”, nr. 3, 1967, reproduș fragmentar în 1976 de Nina Stănculescu în *Carte de inimă pentru Brâncuși*.

Ion Vlasiu, sculptor, pictor, scriitor (1908-1997), îl vizitează pe Brâncuși în 1937 la atelier, ca un „rit artistic”. Îl vede ca pe un zeu-copil, supărat de nedreptate, bucuros de vorbe de prețuire, mândru de jucăriile lui, cu barba albă „ce părea pusă glumeț”. Observă coloana de gips care ieșea prin luminator și un Cocoș de gips. Admiră rotirea lucrărilor, realizată deoarece „în univers e numai mișcare.” Vede două păsări de lemn, mai frumoase decât cele în bronz. Despre *Leda*, Brâncuși îi spune că ar vrea s-o mărească mult, s-o pună într-o piațetă pe pământ, să se joace copiii cu ea.

Memorialistul Vlasiu a publicat în 1947 fragmente dintr-un jurnal intim (1937-38) în „Revista literară”, nr. 13. La Colocviul Brâncuși din 1967 a vorbit despre „Aspecte generale în opera lui Brâncuși”, text publicat în 1971 în „Tribuna” cu titlul „Brâncuși, coloane și păsări”. I-a făcut lui Brâncuși un portret în lemn.

Inginerul **Ștefan Georgescu-Gorjan** (1905-1985), autorul soluției tehnice a Coloanei de la Târgu-Jiu, l-a cunoscut pe Brâncuși pe când era copil, apoi adolescent, cu ocazia vizitelor artistului la Craiova, la prietenul Ion, tatăl lui Ștefan. S-au revăzut la Paris în 1934, 35, 36 și 37, când au discutat despre proiectul unei Coloane fără sfârșit monumentale din metal. Proiectul s-a materializat în august-octombrie 1937 la Atelierele Centrale Petroșani sub coordonarea inginerului și s-a finalizat în 1937-38 la Târgu-Jiu.

În arhiva Brâncuși se găsesc 12 file de corespondență de la inginer dintre 1935 și 1943, iar acesta a primit de la Brâncuși două scrisori, o telegramă, o schiță pe o fotografie și un catalog Brummer cu dedicație. Bustul lui Ion Georgescu-Gorjan dăruit de Brâncuși prietenului său, se află în sala Brâncuși la MNAR.

Inginerul a publicat încă din 1964 în „Revue roumaine d'histoire de l'art”, „Studii și Cercetări de istoria artei” și „Ramuri”, materiale despre colaborarea cu Brâncuși. A dat în 1972 un amplu interviu lui Paul Anghel. Discuția cu Romulus Rusan a apărut prescurtată în „România literară” din 19 februarie 1976, dar integrală în volumul publicat la Editura Eminescu.

Interviul sintetizează informațiile cunoscute. În plus se menționează existența mai multor variante de coloane de lemn, dilematica relație de fiu de prieten ascultător și inginer riguros. Este pomenită pentru unica oară marcarea cu un țârșuș a punctului

topometric pentru monument pe axul viitorului ansamblu. Se spune că inginerul s-a documentat doi ani pentru lucrare, se precizează că Brâncuși nu a dorit metalizarea cu aur și se arată că denumirea locului ales pentru coloană (Târgul Fânului) este creată de artist. Se menționează și invitarea inginerului la proiectul pentru Indore.

În arhiva Gorjan se află exemplare din frumosul număr omagial al „României literare” care ar merita să fie retipărit. Pe volumul de la Editura Eminescu autorii i-au scris o dedicație inginerului cu „mulțumiri pentru inegalabila rigoare pusă în amintirile pe care le-a dat despre Brâncuși.” Peste ani, când va apărea postum volumul inginerului „Amintiri despre Brâncuși”, Romulus Rusan îmi va scrie la 3 martie 1989: „Am primit cu emoție și am citit cu o emoție și mai mare cartea regretatului Dv. Tată. /Ca unul ce a avut cinstea să-l cunoască și să cunoască admirabilul spirit de ordine și de cinste intelectuală care îl caracteriza, sînt fericit să vă pot spune cît îl stimam și cît îl stimez. /Cartea domnului Gorjan este un model de documentare și scriere, o mărturie de aur, unul din acele monumente de hîrtie pe care, dacă Brâncuși a avut norocul, ar trebui să le aibă toți marii oameni ai românilor. / Credeți-mă că, știind puțin și culisele, și lungile antracete ale apariției acestei cărți, m-am bucurat când am văzut-o ca pentru o carte a mea.”

Inginerul Gorjan a cunoscut universul concentrațional între 1949 și 1953. S-a ocupat de proiectele de metalizare ale Coloanei din 1965-66 și 1975-76 și de revizia din 1983. Cartea sinteză „Am lucrat cu Brâncuși” a apărut postum în 2004.

Gheorghe Nicolcioiu (1893 -1975), negustor din Peștișani, a fost ginerele fratelui vitreg al lui Brâncuși, Chijnea. L-a întâlnit pe Brâncuși la Peștișani în 1921 și 1922 și are importante mărturii legate de vizita artistului cu Eileen Lane, precum și de proiectul monumentului pentru Peștișani. Din relatările sale reiese trănicia legăturii dintre Brâncuși și plaiurile natale. Îl citează pe sculptor care ar fi cerut „Să trimiteti la Albești și să-mi aduceți un vagon de piatră moale și eu o să vă fac un monument și o acoladă peste apa Bistriței.”

În arhiva Brâncuși se păstrează scrisori din 1920, 1921 de la Gigi Deaconescu, președintele comitetului pentru monument, care menționează piatră de la Buzău și faptul că „locul va fi peste apa Bistriței, peste podul de lemn”. Proiectul nu s-a realizat și nu știm în ce ar fi constat.

Pietrarul Ion Alexandrescu (1911-1981) a fost ajutorul lui Brâncuși la cioplitul decorului Porții, în perioada mai-septembrie 1938. Mărturia sa aduce prețioase informații legate de colaborarea cu sculptorul, de evoluția monumentelor în piatră, de denumirile folosite de artist. Aflăm ce mânca Brâncuși, cum era îmbrăcat, cât de spartan locuia, cât de apropiat era de oamenii cu care lucra. Nu-i plăcea să vorbească decât strictul necesar. Nu zâmbea decât cu ochii. Nu se lăsa fotografiat. Se menționează mutarea locului Porții, schimbarea Mesei inițiale, modificarea aranjamentului scaunelor, intenția plasării unor scaune în jurul Coloanei.

Alexandrescu povestește cum primea zilnic de la Brâncuși cote și schițe desenate cu cărbune pe hîrtie de împachetat. Sculptorul trasa aproximativ contururile cu cărbune pe Poartă, iar el le întărea cu grafit, tăia cu dalta și ciocanul, dirijat de sculptor, care lua uneori dalta și-i arăta ce să facă. Despre schițele făcute de Brâncuși precizează – „Unele mi le dădea mie, pe altele mă puneau să le ard, pe celelalte le făcea sul și le puneau în geamantan.”

Alexandrescu mărturisește că nu l-a mai văzut niciodată pe Brâncuși după despărțire. În prezent apar la licitații desene din „colecția istorică Ion Alexandrescu”.

Inginerul Gorjan și Ion Alexandrescu nu s-au cunoscut în 1938 ci abia în 1964. La 7 februarie 1976 inginerul a vizitat atelierul de creație al lui Alexandrescu și a admirat bustul de marmură realizat pentru Brâncuși. La funeraliile lui Alexandrescu a rostit un necrolog.

Arhitectul Octav Doicescu (1902-1981) a publicat în 1966 în „Contemporanul” un frumos articol despre „Brâncuși așa cum l-am cunoscut”. La Colocviul Brâncuși din 1967 a vorbit erudit despre „Brâncuși sau arhitectul”.

În interviul cu Rusan afirmă că nu poate pretinde că l-a cunoscut pe artist în urma unor scurte întâlniri sau schimburi ocazionale. Precizează că sculptorul „întrebuința cu predilecție o limbă vorbită nealterată, plină de proverbe și de zicale, care formau un conținut filosofic de moșnean român.” Asculta cântece folclorice din toată lumea și „căuta similitudini de expresie muzicală, sondând permanențele ființei omenești și prospețimi nealterate de școli și teorii abstracte.” „Era respectat, din cauza unei aureole nevăzute, pe care o inspira oamenilor din jur.” Despre Ansamblul de la Târgu-Jiu ar fi spus că era „simbol al omului dinainte de naștere până după moarte”.

Scriitorul Eugen Jebeleanu (1911-1991) îl vizitează pe Brâncuși la 13 octombrie 1956, după aniversarea de 80 de ani. Vine cu Colomba Voronca și cu pictorița olteancă Florica

Cordescu, de la care avem minunate schițe reprezentându-l pe artist. În atelierul ca o hală de vechituri, ca un Moș Crăciun, stătea Brâncuși – „Frumos, cu fața îmbujorată, cu barba zvâcnind în sus, albă, cu reflexe roșcovane.” Ochii țineau legătura cu lumea. Scriitorul descrie poetic inelele de păr alb ale sculptorului și dă mărturie despre dorul de țară al acestuia. Vizita făcută cu puține luni înaintea morții sculptorului aduce prețioase mărturii.

Exegețul V. G. Paleolog (1890-1979), socotit de unii comentatori „evangelistul lui Brâncuși”, l-a cunoscut pe artist la Paris în 1910 prin intermediul lui Modigliani și au fost nedespărțiți unsprezece ani. În 1921 Paleolog pleacă în țară și nu se mai întâlnesc decât o dată, în toamna lui 1938.

În arhiva Brâncuși se găsesc 28 file de corespondență de la Paleolog, 1916-1947). V.G.P. a scris primele cărți despre Brâncuși încă din 1938, 1944 și 1947, iar după 1964 a publicat constant. În biblioteca lui Brâncuși figurează volumul din 1944.

În interviul cu Rusan, V.G.P. povestește cu vervă o serie de întâmplări, dă mărturie despre generozitatea lui Brâncuși, despre vorbirea sa „în dodii”. Din ultima întâlnire cu Brâncuși, VGP își amintește dezamăgirea acestuia legată de presa bucureșteană referitoare la Ansamblu și de eșecul proiectului de la Indore.

Va scrie ulterior multe despre intențiile nerealizate ale sculptorului. Unele informații sunt contrazise de documente apărute ulterior, în *Dation* sau altele.

Istoricul de artă Barbu Brezianu (1909-2008), care a prefațat volumul în 2001, a evidențiat meritele cărții. La sugestia sa, Romulus Rusan a alcătuit scurte note biografice ale celor intervievați. În anexă se reproduc procesele verbale ale ședințelor Secțiunii de Știința Limbii, Literatură și Arte din Academia RPR, din 21 februarie, 28 februarie și 7 martie 1951.

Autorul reconstituirii, **scriitorul Romulus Rusan** (1935-2016), a absolvit Facultatea de tehnologie mecanică din Cluj în 1958, dar a lucrat la reviste de literatură la Cluj și București și a realizat numeroase „Convorbiri subiective” încă din 1971. Ca redactor la „Tribuna” din Cluj a plasat în 1957 scurtele necrolog oficial pentru sculptor pe pagina întâi și a dat culoare de doliu antetului, atrăgându-și admonestări.

În Prefața la Ediția din 2016, Romulus Rusan relevă faptul că mărturiile interlocutorilor săi au o plasmă comună – „toleranța și comuniunea spirituală, pe care nu le puteau avea decât niște oameni născuți liberi, în spiritul circulației neobosite a fenomenelor și ideilor.” „Felul ludic și în același timp respectuos în care ei îl văd și descriu pe Brâncuși arată o mare finețe de gândire și sentimentală, proprie numai oamenilor care au ajuns la democrație prin civilizație și care și-au transformat libertatea în spirit.”

